

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Vliv migrace na ekonomický vývoj vyspělých zemí na příkladu Finska
Impact of Migration on Economic Development of Developed Countries, with Finland as a
Case Study

Student:	Soňa Ševčíková
Vedoucí diplomové práce:	prof. Ing. Gottvald Jaromír, CSc.

Ostrava 2011

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci vypracovala samostatně. Přílohy č. 1, 2 a 3, dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.

.....
Soňa Ševčíková

V Ostravě dne

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce prof. Ing. Jaromíru Gottvaldovi, CSc. za vstřícnost, trpělivost a podnětné připomínky k této práci.

Obsah

1. Úvod	1
2. Vymezení základních pojmů, teorie migrace a vliv migrace na ekonomický vývoj	3
2.1 Vymezení základních pojmů a charakteristika migrace	3
2.1.1 Charakteristika migrace, typy a důvody migrace	3
2.1.2 Další pojmy spojené s migrací.....	8
2.2 Teorie migrace	11
2.3 Vliv migrace na ekonomický vývoj.....	18
2.3.1 Vliv migrace na vysílající zemi	18
2.3.2 Vliv migrace na přijímající zemi	19
3. Charakteristika migrace v EU, analýza empirické literatury vlivu migrace na ekonomický vývoj	24
3.1 Charakteristika migrace v Evropské unii	24
3.1.1 Migrace pracovních sil v rámci EU	25
3.1.2 Migrace pracovních sil z třetích zemí.....	31
3.2 Analýza empirické literatury vlivu migrace na ekonomický vývoj	37
4. Analýza vlivu migrace na ekonomický vývoj Finska	40
4.1 Vývoj a charakteristika migrace ve Finsku	40
4.2 Vliv migrace na ekonomický vývoj Finska.....	44
5. Závěr	55
Seznam použité literatury	58
Knižní publikace.....	58
Elektronické publikace	58
Seznam zkratk a symbolů	
Prohlášení o použití výsledků diplomové práce	
Seznam příloh	

1. Úvod

Pohyb pracovních sil je v současnosti celosvětovým trendem, který ovlivňuje jak ekonomiku jednotlivých zemí světa, tak globální ekonomiku. Ačkoliv je migrace oblíbeným tématem posledních let, dalo by se říci, že migrace je historickou záležitostí a nejedná se tak o novodobý jev. Pokud bychom zaměřili svou pozornost na dávnou minulost, zjistili bychom, že již před několika desítkami tisíc let lidé opouštěli rodnou Afriku a mířili do nových a dosud neznámých krajín.

Důležitost migrace si lidé začali uvědomovat až mnohem později, začali ji zkoumat a hodnotit její vliv na nejrůznější oblasti života. Migrace v dnešní době ovlivňuje například ekonomický či demografický vývoj jednotlivých zemí. Kromě ekonomie se migrací začala zabývat řada dalších vědních oborů, jako například demografie či sociologie.

Hlavním cílem mé diplomové práce je zhodnotit, jak migrace ovlivnila, ovlivňuje a nadále bude ovlivňovat ekonomický vývoj ve Finsku, dále také vymezit nejdůležitější pojmy spojené s migrací a taktéž základní teorie migrace, určit předpokládané efekty migrace na ekonomický vývoj zemí, charakterizovat migraci v rámci Evropské unie a analyzovat empirickou literaturu hodnotící vliv migrace na ekonomický vývoj vyspělých zemí.

V druhé kapitole budou vysvětleny základní pojmy spojené s migrací. Budou nastíněny rozličné migrační teorie, například známá neoklasická migrační teorie, na kterou navazuje teorie „push-pull“ faktorů či teorie duálního trhu. Závěr druhé kapitoly bude věnován teoretickému vymezení vlivu migrace na ekonomický vývoj přijímajících zemí a vysílajících zemí.

První část třetí kapitoly bude zaměřena na charakteristiku migrace pracovních sil v Evropské unii. Při analýze migrace v Evropské unii je důležité zohlednit, zda se jedná o migraci v rámci Evropské unie, tzn. migraci mezi jednotlivými členskými státy Evropské unie, nebo naopak zda jde o migraci ze třetích zemí. Proto bude první část třetí kapitoly rozdělena do dvou podkapitol na charakteristiku migrace v rámci Evropské unie a na charakteristiku migrace ze třetích zemí. Druhá část třetí kapitoly se bude zabývat analýzou existující empirické literatury, jež hodnotí vliv migrace na různé oblasti ekonomického vývoje zemí.

Náplní čtvrté kapitoly bude analýza vlivu migrace na konkrétní zemi, v tomto případě na finskou ekonomiku. Nejdříve bude zhodnocen minulý vývoj migrace ve Finsku, který poskytne základ pro pochopení současného stavu migrace ve Finsku. Následně bude popsán rozsah migračních toků v posledních letech a současné složení imigrantů z důrazu na zemi původu imigrantů. Tato charakteristika potom poslouží k lepší analýze vlivu migrace na ekonomický vývoj Finska. Cílem čtvrté kapitoly je zjistit, jakým způsobem migrace ve Finsku působí na ekonomický vývoj. Proto bude kladen důraz na důkladnou analýzu charakteristik migrujících skupin a na vliv, který tyto skupiny mají na nejrůznější oblasti a ukazatele finské ekonomiky.

2. Vymezení základních pojmů, teorie migrace a vliv migrace na ekonomický vývoj

Pro pochopení vlivu migrace na ekonomický vývoj vyspělých zemí je potřeba znát základní charakteristiku migrace a aspekty, které se na ni váží a ovlivňují ji. V minulosti se nemálo odborníků snažilo specifikovat teorii migrace. V současnosti existuje řada různých přístupů k teorii migrace. Cílem této kapitoly tak bude popsat základní pojmy a aspekty, které se vážou k migraci, dále nastínit a objasnit základní teorie migrace. Zaměřím se taktéž na historický vývoj migrace ve světě.

2.1 Vymezení základních pojmů a charakteristika migrace

Migrace, zvláště mezinárodní, je v současnosti velmi aktuální a populární téma zejména v rámci mezinárodních vztahů. Vyspělé země světa každoročně čelí obrovskému přílivu migrantů. Mezinárodní migrace částečně souvisí i s procesem globalizace. Migrace je totiž jev doprovázející globalizaci. V této subkapitole se pokusím vymezit základní pojmy, které jsou zmiňovány v souvislosti s migrací a nejrůznější aspekty spojené s migrací obyvatel.

2.1.1 Charakteristika migrace, typy a důvody migrace

Migraci můžeme definovat jako proces, v rámci kterého dochází k pohybu jedné či více osob buďto v rámci hranic státu, anebo přes hranice daného státu. Tento proces je spojený s procesem populačního vývoje, protože způsobuje společenské a kulturní změny obyvatelstva. Migrace vzrůstá, pokud dochází k ekonomickému rozvoji. (Terminologický slovník, 2010)

Migrace je často uváděna ve spojitosti se změnou trvalého bydliště. Tento fakt je často kritizován odborníky. Zdůrazňují přitom, že pod migraci by měl patřit taktéž krátkodobý pohyb osob. Pro některé země je totiž právě krátkodobá migrace velmi důležitá a má nezanedbatelný vliv na ekonomický vývoj. Důležité je také vysvětlit rozdílnost pojmu migrace a mobilita pracovní síly. Mobilita pracovní síly je širší pojem, který zahrnuje migraci. Zatímco migrace je spíše pohyb osob spojený se změnou bydliště, mobilita zahrnuje také krátkodobý pohyb osob beze změny bydliště. Přesné

hranice mezi těmito dvěma pojmy však nejsou dosud stanovené, často se pojem migrace v odborných dokumentech objevuje i v souvislosti s krátkodobým pohybem osob.

Při analýze migrace je velmi důležité vymezit území, pro které se bude analýza provádět. Je potřeba stanovit, zda bude předmětem zkoumání migrace v rámci území současného státu, menšího územního celku a podobně. Toto vymezení má vliv na další průběh zkoumání a potažmo na výsledky analýzy. Avšak vymezení území je problematické, poněvadž zejména při vyhledávání starších statistických údajů můžeme mít problémy. Například pokud stanovíme jako území současně existující stát, mohou nastat problémy se získáním historických údajů. Málokterý stát současného světa se totiž v minulosti rozkládal nepřetržitě na stejném území. Mnoho států v průběhu historie vlivem nejrůznějších aspektů rozšiřovalo svoje státní hranice, či naopak přicházelo o určité části svého území. Získat tak například údaje o migračních tocích na území, které sice v současnosti patří k danému státu, ale v minulosti bylo odtržené a bylo součástí jiného státu, může být velmi problematické.

Dalšími pojmy, se kterými se můžeme setkat při zkoumání migrace, jsou vnitřní a vnější migrace. Pokud dochází k pohybu osob v rámci jednoho státu čili změně trvalého pobytu spojené s přechodem osob do jiné administrativní jednotky na území jednoho státu, potom se jedná o migraci vnitřní. Vnější neboli mezinárodní migrace souvisí s přemísťováním osob a změnou obvyklého pobytu za hranice určitého státu. (Quynh Thu Tran, 2008)

Předchozí rozlišení mezi pojmy vnější a vnitřní migrace však není zcela přesné. V souvislosti se vznikem Evropské unie a následně s vytvořením jednotného vnitřního trhu byly ustanoveny čtyři základní svobody, mezi které patří i volný pohyb osob na území Evropského společenství. V tomto případě tak můžeme pokládat za vnitřní migraci Evropské unie i pohyb osob mezi členskými zeměmi.

Migraci můžeme dále rozdělit dle směru přecházení hranice zemí na emigraci a imigraci. Emigrace znamená odchod osoby ze země původu do jiné země čili za hranice dané země. Imigrace je opositum k emigraci a znamená příchod či přistěhování jedné či více osob do určité země. Pro mnoho vyspělých zemí právě imigranti hrají důležitou roli nejen na růstu zaměstnanosti, ale i na celkovém ekonomickém vývoji země.

Imigrace často pomáhá řešit i problém s demografickou situací v zemi. Většina vyspělých zemí se potýká s nízkou porodností, stárnutím obyvatelstva a populační výhled do budoucnosti je většinou ještě pesimističtější, což lze vidět z tabulky 2.1.

Zejména ze statistických údajů Evropy můžeme vidět, že prognóza vývoje populace naznačuje pokles obyvatel. Naopak značný nárůst populace se očekává v zemích Asie a Afriky.

Tabulka 2.1: Vývoj lidské populace

Vývoj lidské populace v minulosti a populační projekce do roku 2050 (v milionech)							
region	1750	1800	1850	1900	1950	2000	2050
Afrika	106	107	111	133	227	819	1 998
Asie	502	635	809	947	1 402	3 698	5 231
Evropa	163	203	276	408	547	726	691
Severní Amerika	2	7	26	82	171	318	448
svět celkem	791	978	1262	1650	2 529	6 115	9 149

Zdroj: United Nations, 1999, 2009; vlastní zpracování

Vzhledem k faktu, že se postupem času mění struktura obyvatelstva (přibývá obyvatel v důchodovém věku, ubývá obyvatel v pracovním věku), může nastat na trhu práce nedostatek nabídky práce. Jedním z řešení se může stát právě imigrace. Migrace se dotýká řady oblastí a zajímá tak velké množství odborníků z různých vědních oborů. Migrací se zabývá například demografie, sociologie, ekonomie, politologie či historie. Každý vědní obor zkoumá migraci ze svého úhlu pohledu.

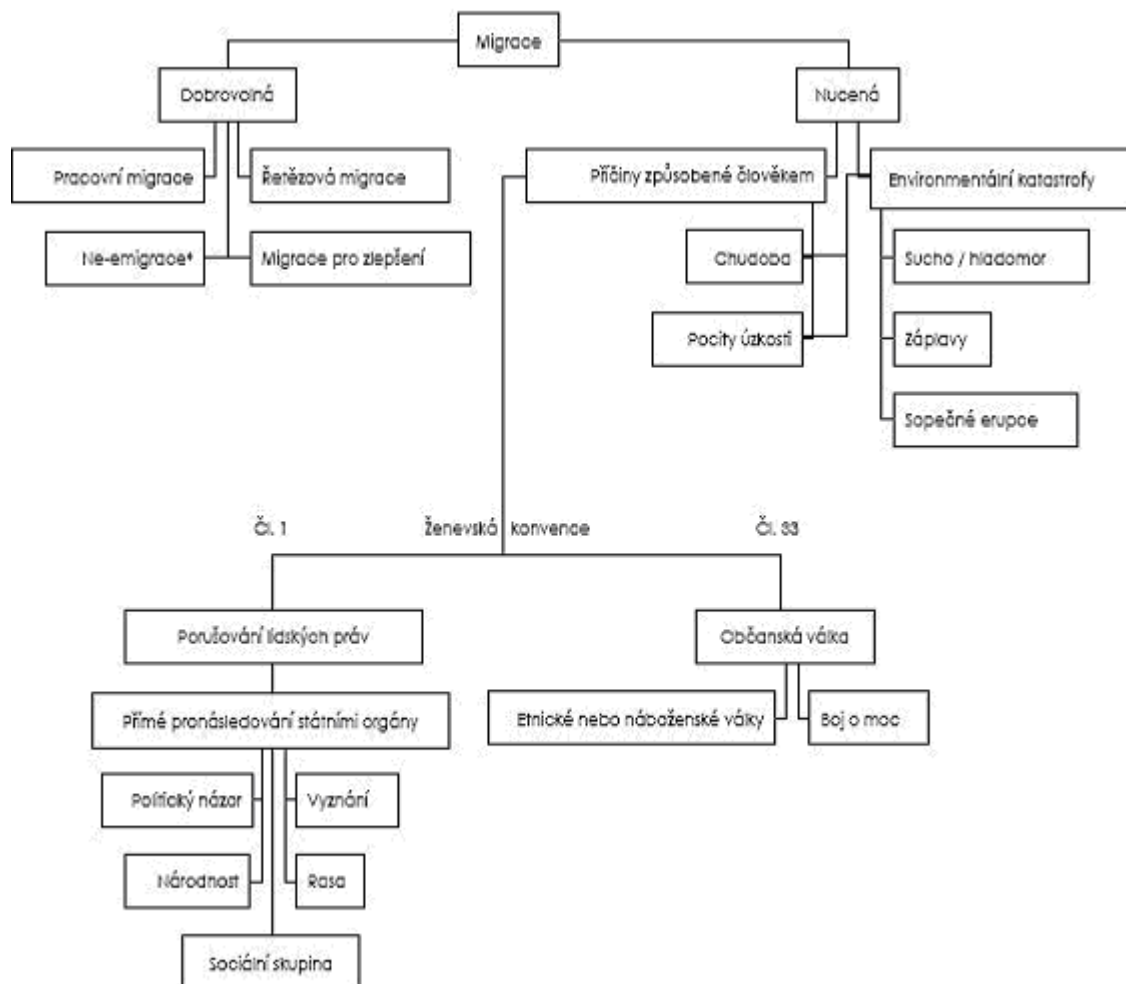
Vnější migrace velmi často probíhá mezi zeměmi s rozlišnou ekonomickou situací a rozlišnými podmínkami. Vysílající země jsou většinou země ekonomicky méně rozvinuté. Obyvatelé tak migrují spíše ze zemí méně vyspělých do zemí více vyspělých. Vnější migrace pak působí různými způsoby jak na ekonomiku vysílající země, tak na ekonomiku země přijímající.

Významným kritériem pro určení druhu migrace je její dobrovolnost. Dle tohoto kritéria se potom migrace člení na dobrovolnou a nucenou. Dobrovolná migrace je založena na možnosti každého občana dobrovolně změnit místo pobytu a následně většinou i místo výkonu práce. Migrant tak má možnost zvážit klady a zápory přesunu do jiné lokality a samostatně na základě svého vlastního úsudku se rozhodnout, zda migrovat, nebo nikoliv.

Naopak nucená migrace se liší od dobrovolné migrace právě v možnosti rozhodnout se na základě svých preferencí. Občané, kteří migrují dobrovolně, často spadají do určité skupiny obyvatel. Naopak při nucené migraci odchází z místa bydliště či ze země nejrozličnější skupiny lidí. Potřeba migrovat na rozdíl od dobrovolné migrace často vzniká během krátkého okamžiku, což může být zřetelné na příkladu migrace

z důvodu přírodní katastrofy. (Grill, 2004) Příklady dobrovolné a nucené migrace jsou uvedeny v následujícím grafu.

Graf 2.1: Dobrovolná a nedobrovolná migrace

Zdroj: Janků, 2006

Z hlediska času můžeme dělit migraci na krátkodobou, dlouhodobou, trvalou a opakovanou. Krátkodobá migrace je změna místa pobytu člověka na dobu kratší než jeden rok, dlouhodobá migrace je změna místa pobytu člověka na dobu delší než jeden rok. Trvalá migrace znamená konečnou změnu místa pobytu. Opakovaná migrace vyjadřuje fakt, že lidé, kteří už se jednou stěhovali do jiné země, budou migrovat znovu.

Dřívější výzkumy prokázaly tento sklon k opětovnému migrování obyvatel, kteří už alespoň jednou migrovali. Je to založeno na teorii, že snáze a často i levněji migruje

osoba, která už někdy žila v cizině. (Davanzo, 1980) Migraci můžeme také členit na migraci politickou a ekonomickou.

Migraci lze dále rozdělit na:

- migraci za vzděláním,
- migraci za kvalifikací,
- migraci z profesních či obchodních důvodů,
- smluvní migraci,
- migraci za usídlením,
- nelegální migraci,
- migraci kvůli azylu. (Šimek, 2005)

Do **migrace za vzděláním** můžeme zahrnout výměnné studenty mezi několika státy. Příkladem je mezinárodní pohyb studentů v rámci programu Erasmus nebo studium v zahraničí s využitím grantu MŠMT. Migrace za vzděláním sice není migrací ekonomicky aktivního obyvatelstva, ale vzhledem k tomu, že důvod pro migraci je ekonomický (investice do lidského kapitálu), spadá také pod migrační pohyby.

Migrace za kvalifikací zahrnuje učně a kvalifikované pracovníky, kteří migrují za účelem poznání nových technologií a výrobních procesů. **Migrace z profesních či obchodních důvodů** obvykle zahrnuje pohyb pracovníků s lepším vzděláním či pracovními schopnostmi. Migrující lidé jsou například manažeři, technici nadnárodních firem, kteří pouze přecházejí na pracovní pozici ve stejné společnosti v jiné zemi. (Šimek, 2005)

Tento proces je v současnosti velmi častý zejména díky zvyšujícímu se výskytu nadnárodních společností a aktuálnímu trendu globalizace. Nadnárodní společnosti jsou v současné době velmi populární a vznik dceřiných společností či například poboček nadnárodních společností v jiných zemích podporují i vlády jednotlivých států díky přínosům v podobě investic či přírůstku pracovních míst bez ohledu na fakt, že část míst (zejména vedoucích pracovních pozic) je svěřována většinou osobám původem ze země, v níž má sídlo mateřská společnost. **Smluvní migrace** zahrnuje zejména nekvalifikované nebo středně kvalifikované pracovníky, kteří pracují v zahraničí jen na určitou dobu.

Migrace pro usídlení je migrace pracovníků, kteří mají v plánu se v cílové zemi usadit. Migrace pro usídlení zahrnuje i pracovníky etnických skupin vracející se z emigrace zpět do původní země.

Nelegální migrace je v současnosti problémem, který trápí většinu vyspělých zemí světa. Jedná se v podstatě o nedovolený a nezákonný vstup migrantů na území určité cizí země, který je zapříčiněný nejrůznějšími důvody. Nelegální migranty můžeme rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří migranti, kteří sice přijeli do země legálně, ale překonali povolenou dobu pobytu, nebo naopak porušili podmínky pobytu. Do druhé skupiny můžeme zařadit migranty, kteří vstoupili do země nelegálně.

Jak už bylo zmíněno dříve, problém nelegální migrace trápí vyspělé země téměř bez výjimky. Například Spojené státy americké jsou klasickým příkladem země, jež se ročně vypořádává s obrovským přílivem nelegálních migrantů. V USA během posledních deseti let stoupl počet nelegálních migrantů z pěti milionů k téměř dvaceti milionům.

Nelegální migrace má stejně jako legální migrace svá pozitiva a negativa. Nelegální migranti působí na úroveň domácích mezd, zvyšují nabídku práce. Zároveň nelegální imigranti pracující v domácí ekonomice neplatí daně, čímž země přichází o značné příjmy. Na druhou stranu však nemají právo na nejrůznější veřejné služby.

Při studiu migrace se můžeme setkat s nejrůznějšími důvody migrace. Mezi hlavní důvody migrace patří:

- ekonomické,
- politické,
- ekologické a
- demografické důvody.

Podle průzkumů jsou nejdůležitějším kritériem rozhodujícím pro migraci právě ekonomické důvody. Ačkoliv při rozhodování o migraci jednotlivci přikládají značnou váhu právě ekonomickým argumentům, konečné rozhodnutí o migraci není pouze ovlivněno jedním faktorem, ale je dáno kombinací mnoha důvodů.

2.1.2 Další pojmy spojené s migrací

Při zkoumání migrace můžeme narazit na mnoho dalších pojmů, které s tématem migrace souvisí. Jedním z takových pojmů je lidský kapitál. Lidský kapitál je souhrn znalostí, schopností a zkušeností, s kterým nakládá pracovník a který může být pronajat. Tyto znalosti, zkušenosti či schopnosti tvoří produktivní kapitál, jehož cena je později stanovena na pracovním trhu. (Šimek, 2005)

Lidský kapitál se dělí na obecný a specializovaný. Obecný kapitál zahrnuje pracovní trénink a znalosti, které může pracovník uplatnit v nejrůznějších povoláních. Specializovaný kapitál v sobě zahrnuje takové znalosti a trénink, které mohou být uplatněny pouze na určité pracovní pozici. (Šimek, 2005). Investice do lidského kapitálu mohou být ve formě výdajů na vzdělání či například výdajů na pracovní trénink. (Becker, 1994)

Zároveň je potřebné znát rozdíl mezi kvalifikovanou a nekvalifikovanou pracovní silou. Kvalifikovaná pracovní síla zahrnuje pracovníky, kteří investovali značné prostředky do vzdělání či do pracovního tréninku. Kvalifikovaná pracovní síla očekává vyšší pracovní ocenění než nekvalifikovaná pracovní síla. V souvislosti s migrací často rozlišujeme, zda do země a ze země proudí kvalifikovaná, nebo nekvalifikovaná pracovní síla.

Zatímco kvalifikovaní pracovníci migrují do oblastí, ve kterých je kvalifikované pracovní síly nedostatek (mezi tyto oblasti můžeme zahrnout jak více vyspělé, tak méně vyspělé státy Evropské unie či Evropy), nekvalifikovaní pracovníci proudí ve velkém měřítku do více vyspělých zemí, protože ze statistického hlediska je v nejvíce vyspělých zemích nekvalifikované pracovní síly nedostatek.

Je to dáno částečně evolucí společnosti. Společně s přeměnou společnosti z méně vyspělé na rozvinutou můžeme zaznamenat slábnoucí ochotu domácích pracovníků vykonávat nejnižší pracovní pozice, které jsou často špatně placené nebo fyzicky náročné. Důležitou úlohu hraje také nastavení sociálního systému země. Štědrý sociální systém může přispět k neochotě některých pracovníků vykonávat práci a potažmo tak k nárůstu nezaměstnanosti. Zároveň s rozvojem společnosti obyvatelstvo více investuje do svého vzdělání a dalšího výcviku. A celkově se potom země potýká s neochotou pracovníků vykonávat pracovní pozice na sekundárním trhu práce. Země tuto situaci potom mnohdy řeší právě poptávkou po pracovnících z jiných, zpravidla méně vyspělých zemí.

V souvislosti s migrací je důležité znát základní pojmy jako je trh práce, poptávka po práci, nabídka práce a diskriminace na trhu práce. Trh práce je důležitou součástí každé vyspělé tržní ekonomiky. Trh práce je místo kde se střetává nabídka práce s poptávkou po práci. Trh práce je místo, kde se střetávají zaměstnavatelé a zaměstnanci za účelem dohodnutí mzdy, pracovní doby a podobně. (Šimek, 2005)

Poptávka po práci vyjadřuje množství práce, které bude poptáváno při různých úrovních mzdové sazby. Nabídka práce vyjadřuje množství práce, které bude nabízeno při různých úrovních mzdové sazby. (Šimek, 2005)

Mezi další pojmy, které budou v této práci zmíněny, patří brain drain a brain gain. Tyto pojmy jsou mnohdy zmiňovány v odborných pracích na téma mezinárodního pohybu pracovních sil. Brain drain v přesném překladu znamená únik mozků. V českých odborných knihách a článcích se často místo únik mozků používá pojem odliv mozků.

Přesný výklad pojmu brain drain znamená přesun pracovníků s vyšším než středoškolským vzděláním z určité země do zahraničí. Pojem brain drain je často používán ve spojitosti s méně vyspělými státy. Méně vyspělé země jsou tak postaveny do situace, kdy z jejich trhu práce odcházejí vysoce kvalifikovaní pracovníci, například doktoři, vědci a technici.

Vysílající země taktéž musí vynaložit další prostředky pro výchovu nových pracovníků, kteří zaplní dřívější pracovní pozice emigrantů. Ačkoliv je problém s odlivem vysoce kvalifikované pracovní síly většinou spojen s méně vyspělými zeměmi, nabývá rozměrů i ve vyspělých zemích, jako je například právě Finsko. (Vavrečková, 2009)

Brain gain je pojem, který v překladu znamená zisk mozků. Jedná se o příliv vysoce kvalifikované pracovní síly ze zahraničí. Na rozdíl od domácích kvalifikovaných pracovníků tak země získává nové kvalifikované pracovníky bez vynaložení úsilí na jejich vzdělání či výcvik. Brain gain je většinou spojen s vyspělými zeměmi a je doprovázen odlivem mozků většinou z méně vyspělých zemí. Vyspělé země se snaží nejrozličnějšími způsoby přilákat kvalifikované odborníky. Jsou jimi nejrozličnější pobídky, jako například výzkumné granty či studijní stipendia.

V následující tabulce můžeme vidět, jak jsou jednotlivé vyspělé oblasti oblíbené z hlediska migrace. Index potenciální čisté migrace měří celkovou čistou změnu prostřednictvím rozdílu mezi občany, kteří by se chtěli odstěhovat ze země a občany, kteří by se chtěli do země přistěhovat. Index potenciálního čistého přílivu mozků je sestaven na podobném principu. Do indexu jsou započítáni lidé s nejméně čtyřmi lety studia po střední škole. Poslední index potenciální čisté migrace mladšího obyvatelstva měří čistý přírůstek/úbytek migrujících obyvatel ve věku od 15 do 29 let. (Esipova, 2010)

Tabulka č. 2.3: Atraktivita vyspělých zemí pro migranty

	Index potenciální čisté migrace	Index potenciálního čistého přílivu mozků	Index potenciální čisté migrace mladšího obyvatelstva
Austrálie/Nový Zéland/Oceánie	1,55	1,86	2,71
Island, Norsko a Švýcarsko	1,10	1,53	-
USA a Kanada	0,70	0,22	1,67
EU	0,39	0,25	1,21
Vyspělé země Asie	0,01	-0,16	0,20

Zdroj: Esipova, 2010, vlastní zpracování

Z tabulky vyplývá, že největší příliv kvalifikované pracovní síly je na území Austrálie, Nového Zélandu a celkově Oceánie. Při pohledu na statistiku Evropské unie je jasný fakt, který je už všeobecně znám. Ačkoliv příliv mladých migrantů do Evropské unie je každoročně značný, velké množství těchto migrantů patří do skupiny nekvalifikované pracovní síly. Brain gain je tedy mnohem nižší, než by se při pohledu na statistiku migrace mladých lidí dalo očekávat.

2.2 Teorie migrace

Vzhledem k aktuálnosti tématu mezinárodní migrace je potřeba mít k dispozici také teoretické základy vysvětlující vliv migrace na vysílající a přijímající země. V odborné literatuře můžeme nalézt nejrůznější snahy o vytvoření migračních teorií.

Existující teorie migrace se sice často zaměřují spíše na vysílající země, ale pro pochopení tématu migrace jsou podstatné a často v nich můžeme nalézt důležité indicie potřebné i pro analýzu vlivu migrace na přijímající země. V současnosti existuje rozsáhlé množství teorií, které se od sebe mnohdy značně liší svými předpoklady a závěry. Často mají jednotlivé migrační teorie rozdílný náhled na to, čím je zapříčiněn mezinárodní pohyb pracovní síly.

Ravensteinovy zákony migrace

Ravensteinovy zákony migrace jsou považovány za první propracovanější přístup k migraci. Zákony migrace byly vytvořeny v 19. století ve formě dvou článků. Ačkoliv se nejedná přímo o migrační teorii, její význam je nezanedbatelný. Dle Ravensteina byla migrace neoddelitelná část ekonomického rozvoje. Pokud se lidé rozhodnout migrovat, je to způsobeno ekonomickými příčinami a migrují z nízkopříjmových míst do míst, kde jsou příjmy vysoké. Tento předpoklad později ve svých teoriích zmínili i další autoři. (De Haas, 2008)

Neoklasická teorie migrace

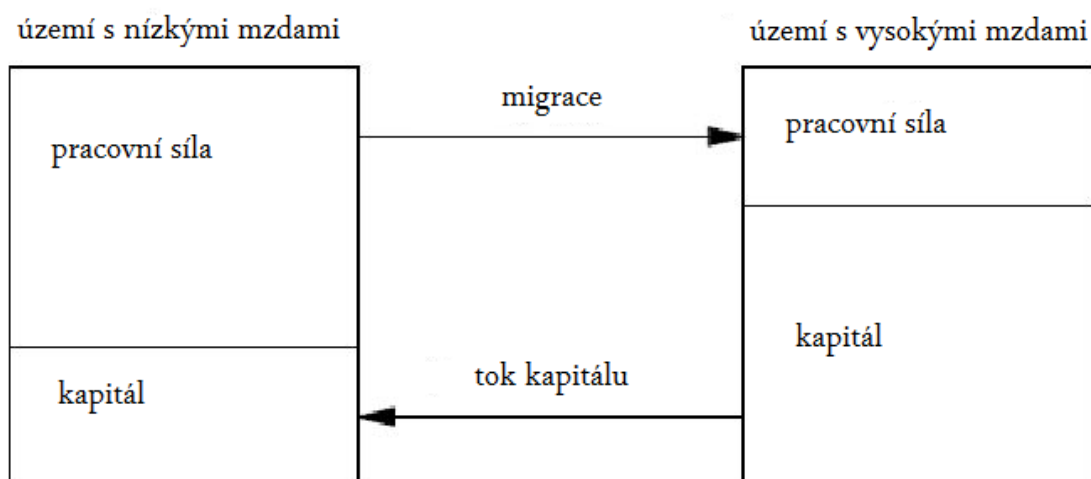
Neoklasická teorie migrace je jednou z nejznámějších migračních teorií. Neoklasikové byli všeobecně známi svým mikroekonomickým přístupem. Neoklasická teorie migrace se však nezaměřuje pouze na mikroekonomický pohled, ale dělí se na mikro teorii a makro teorii. Poskytuje tak i makroekonomický pohled.

Pokud se podíváme na migrační teorii neoklasiků z mikro úrovně, na migrující obyvatele je pohlíženo jako na racionálně přemýšlející osoby, které volí migraci na základě analýzy výnosů a nákladů. Občané se tak na základě rozdílů mezi trhy práce v jednotlivých zemích rozhodují, zda emigrovat do jiné země s lepšími pracovními podmínkami, nebo raději zůstat ve své zemi a na domácím pracovním trhu. Pokud jsou výnosy z migrace vyšší než náklady, občané se rozhodnout migrovat. Nejdůležitějším kritériem volby je pak dle této teorie výše mzdy.

Při analýze nákladů občané zvažují výhodnost migrace vzhledem k velikosti nákladů na dopravu do cílové země, zvažují náklady, které budou mít v době mezi opuštěním práce v původní zemi a nalezením práce v zemi cílové, náklady spojené s jazykovou a kulturní adaptací a podobně. (Šimek, 2005)

Z makro pohledu neoklasická teorie vysvětluje migraci jako pohyb způsobený rozdíly mezi nabídkou a poptávkou po práci v různých zemích. Rozdíly ve mzdách mezi zeměmi zapříčiňují odliv zaměstnanců ze zemí s nízkými mzdami do zemí s vysokými mzdami. Neoklasická migrační teorie také vysvětluje směr pohybu kapitálu. Zatímco pracovníci migrují ze zemí s nízkými mzdami do zemí se mzdami vysokými, kapitál plyne opačným směrem. (Jennissen, 2004) Tento princip je graficky znázorněn v následujícím grafu.

Graf č. 2.2: Neoklasický mechanismus toku práce a kapitálu

Zdroj: Jennissen, 2004, vlastní zpracování

Harris-Todaro model

Mezi další známé a uznávané modely patří Harris-Todaro model, jehož hlavním cílem bylo vysvětlit, proč přetrvává migrace pracovníků z venkovských oblastí do městských oblastí v případě, že městské oblasti jsou charakterizovány vysokou nezaměstnaností. Harris-Todaro model je postaven na základech neoklasické teorie migrace. Tento model se zaměřuje především na méně vyspělé země.

Migrace z venkova do měst je potom v modelu vysvětlována jako honba za vyšší mzdou. Občané migrují kvůli očekávané vyšší reálné mzdě, kterou by získali ve městech. Právě rozdíl v příjmech mezi oblastmi poskytuje potenciálním migrantům dostatečný stimul k migraci navzdory existující nezaměstnanosti. (Khan, 2007)

Postupem času se ukázalo, že Harris-Todaro model není úplně realistický a byly vyvíjeny snahy napravit jeho nedostatky. Proto také byly do modelu zahrnuty další faktory, které ovlivňují užitek spojený s migrací. Mezi tyto faktory patří například náklady na cestování či psychologické náklady. (De Haas, 2008)

Historicko-strukturalistická teorie

Historicko-strukturalistická teorie není v pravém slova smyslu teorií migrace, ale poskytuje vysvětlení migračních pohybů, proto jsem se rozhodla zahrnout tento náhled na globalizaci, ke které se váže zároveň i migrace pracovních sil, mezi zmiňované teorie migrace.

Jak už bylo zmíněno v předchozím odstavci, historicko-strukturalistické vysvětlení migrace má co do činění s globalizací. Migrace dle této teorie souvisí také s kapitalismem. Historicko-strukturalistická teorie zdůrazňuje vazby mezi kapitalismem, globalizací a pohybem pracovních sil mezi jednotlivými světovými regiony. Dle teorie je globalizace v současnosti aktuálním trendem a má za následek migraci.

Jádro má drancovat nejruznější zdroje z periferie a na úkor periferie tak zvyšovat svoje bohatství. Z periferie do jádra a taktéž z jádra do periferie proudí velký počet migrantů. Historicko-strukturalistický pohled na migraci říká, že zatímco do periferie proudí spíše kvalifikovaná síla, jádro je příjemcem jak nekvalifikované, tak kvalifikované pracovní síly. (Drbohlav, 2008) Migrace je tak následkem nerovnováhy, která se vyskytuje a která je prohlubována procesem globalizace a vlivem kapitalismu.

Teorie duálního trhu

Teorie duálního trhu je celosvětově známou teorií trhu práce, ale zabývá se také migrací. Teorie duálního trhu rozděluje trh práce zemí na dva segmenty. Primární a sekundární trh práce. Primární trh je charakterizován přítomností vysoce kvalifikované pracovní síly, která je za svou práci odměňována vysokými mzdami. Primární trh můžeme dále specifikovat také jako trh, na kterém je větší pravděpodobnost, že si pracovníci dlouhodobě udrží pracovní místo.

Zaměstnavatelé investují do pracovníků značné prostředky věnované na další trénink, zaměstnancům jsou poskytovány nejruznější výhody. Vysoce kvalifikovaní pracovníci primárního trhu mají také lepší sociální status a možnosti kariérního postupu. Nalézt práci na primárním trhu je ale obtížnější. Primární trh je kapitálově náročný a je méně náročný na pracovní sílu.

Na sekundárním trhu práce naopak pracuje nekvalifikovaná pracovní síla. Pracovníci tohoto trhu mají většinou mnohem nižší mzdy, než mají pracovníci primárního trhu práce. Jejich vzdělání je ve srovnání s pracovníky primárního trhu většinou nižší, stejně tak je na tomto trhu práce mnohem vyšší riziko ztráty práce.

Riziko ztráty práce je ale na druhou stranu vykompenzováno faktem, že na sekundárním trhu práce lze mnohem jednodušeji znovu najít práci. Pracovníci sekundárního trhu mají nižší sociální status a méně možností kariérního postupu. Sekundární trh práce je kapitálově nenáročný, ale je náročný na pracovní sílu.

Na rozdíl od neoklasické teorie migrace, teorie duálního trhu se nezabývá migrací jako rozhodnutím jedince. Teorie duálního trhu se zabývá migrací jako jevem vyskytujícím se na základě rozhodnutí zaměstnavatelů nebo vlád, kteří pořádají nábor zaměstnanců ve vysílajících zemích. Migrace je tak zapříčiněna poptávkou po pracovní síle ze strany přijímající země, která je většinou charakterizována jejím nedostatkem. Přijímající země bývají často postindustrializované ekonomiky. (Henig, 2007)

Imigrace je z velké části zaznamenávána na sekundárním trhu, na kterém nejsou domácí pracovníci dále ochotni pracovat. Tím pádem dochází k nedostatku pracovní síly na sekundárním trhu a potřebě zaplnit nejnižší pracovní pozice. Pracovní pozice byly dříve vykonávány mimo jiné ženami a mladými lidmi s nižším vzděláním. Změny ve společnosti ale vedou k nezájmu mladých lidí vykonávat tyto pracovní pozice za dané peníze. Pokud se jedná o ženy, jejich pozice ve společnosti se radikálně mění. Většinu žen v minulosti poháněla k práci pouze potřeba zajistit lepší příjem rodiny.

V současnosti již ženy v rozvinutých zemích mnohem více pracují na hlavní pracovní poměr a jejich výdělek je často hlavním příjmem rodiny. Stejně tak se změnil postoj k práci. Ženy si čím dál více zakládají na kariéře a odmítají vykonávat určité druhy prací. Nedostatek pracovní síly na sekundárním trhu je kromě neochoty k práci dle teorie zaviněn taktéž demografickými problémy vyspělých zemí. V případě sekundárního trhu práce jsou většinou migranti, kteří zaplní volné pracovní pozice, původem z rozvojových zemí. (Jennissen, 2004)

Teorie “push-pull” faktorů

Push-pull model v mnohém navazuje na dřívější neoklasický model migrace. Jedná se o jeden z nejznámějších modelů migrace a v současnosti je push-pull model také nejčastěji interpretovaným modelem ve spojitosti s migrací. Předpokladem je existence značného množství faktorů, které ovlivňují individuální rozhodnutí o tom, zda migrovat. Push-pull teorie migrace vysvětluje migraci jako rozhodnutí jedince, které je zapříčiněno dvěma hlavními skupinami faktorů. Faktory ovlivňující rozhodnutí o mezinárodní migraci se dělí do skupiny na pull faktory a push faktory.

Hein de Haas (2008) ve své dílčí výzkumné studii *Migration and development: a theoretical perspective* dále vysvětluje, že při tvoření push a pull faktorů jsou rozlišovány dvě síly:

1.) Růst venkovské populace, který zapříčiní tlak na přírodní zdroje a který vytlačuje obyvatele pryč z těchto oblastí.

2.) Ekonomické podmínky v industrializovaných zemích, které táhnou pracovníky do měst a celkově do těchto industrializovaných zemí.

První síla tvoří push faktory¹. Push faktory jsou faktory, které se vyskytují v zemi původu a negativně ovlivňují individuální rozhodnutí o tom, zda zůstat pracovat v domácí ekonomice. Mezi push faktory jsou klasicky zařazovány například špatné pracovní podmínky na domácím trhu práce, demografický růst v domácí ekonomice nebo nedostatek pracovních příležitostí.

Druhá síla, kterou představují ekonomické podmínky v přijímající zemi, tvoří pull faktory². Skupina pull faktorů zahrnuje faktory vyskytující se v zahraniční ekonomice. Jedná se o faktory, které při zvažování kladů a záporů migrace přispívají k rozhodnutí migrovat. Spolu s push faktory tak vedou pracovníka k rozhodnutí opustit domácí pracovní trh a začít pracovat v zahraničí. Mezi pull faktory můžeme začlenit vysoké mzdy v zahraniční ekonomice, převis poptávky po práci nad nabídkou nebo například dobré ekonomické podmínky v zahraničí.

Push-pull model je ve značné míře kritizován za jeho aplikovatelnost v praxi. Taktéž bývá často zdůrazňováno, že push a pull faktory mnohdy působí na různé osoby odlišně. Zatímco některé osoby tyto faktory pobídnou k přechodu na zahraniční pracovní trh, jiné naopak spíše odradí od mezinárodní migrace. Předpokladem modelu je také mimo jiné dokonalý a rovný přístup k informacím a přístup občanů ke kapitálu. (De Haas, 2008)

Dalším nedostatkem modelu je fakt, že push a pull faktory se dají často velmi jednoduše zaměnit. Například zmíníme migraci zapříčiněnou pull faktorem, kterým jsou v tomto případě lepší pracovní podmínky v přijímající zemi. Tento faktor může být zároveň push faktorem, pokud se na lepší pracovní podmínky v přijímající zemi podíváme jako na horší pracovní podmínky ve vysílající zemi.

¹ Push znamená v překladu tlačit. Při pohledu na charakteristiku push faktorů můžeme zaznamenat, že tyto faktory v podstatě vytlačují obyvatelstvo ze země a „tlačí“ je tak k migraci.

² Pull znamená v překladu táhnout. Jedná se o faktory, které „přitahují“ zaměstnance z domácí země do zahraniční ekonomiky.

Teorie migračních sítí

Teorie migračních sítí částečně navazuje na teorii “push-pull” faktorů. Hlavní náplní této teorie je vysvětlit proudy migrantů, které jsou ovlivněny mimo jiné i existencí sociálních sítí v imigračních zemích. Existence sociální sítě v přijímající zemi může být dalším z aspektů, které zvažují pracovníci při rozhodování o migraci. Výskyt vazeb mezi již migrujícím obyvatelstvem a obyvatelstvem teprve o migraci uvažujícím může nakonec zapříčinit další migraci. (Drbohlav, 2008)

Migrační sítě mohou sloužit jako prostředek k překonání strachu před novou zemí už jenom z toho důvodu, že v přijímající zemi existuje část původního obyvatelstva. Dále také představují kanál, kterým se šíří informace o cílové zemi, usnadňují překonání původních problémů s přizpůsobením se k rozdílným životním podmínkám v cílovém státu a také snižují rizika spojená s přechodem do neznámého pracovního prostředí.

Teorie migračních sítí také ukazuje, že existence sociální sítě v určité zemi má vliv na směr proudění migrantů. Zahraniční ekonomika, která je pro obyvatelstvo emigrační země známá výskytem značného počtu emigrantů domácí národnosti, může být stimulem pro další proud migrantů z emigrační země právě do této cílové lokality.

Výskyt migračních sítí na druhou stranu v přijímajících zemích ovlivňuje strukturu imigrantů. Dle této teorie existence sociálních sítí v přijímající zemi může mít za následek značný přírůstek imigrantů určité národnosti a potažmo tak jejich zvyšující se podíl na celkové imigraci země.

Nová ekonomie migrace

Nová ekonomie migrace se snaží přehodnotit neoklasickou teorii migrace. Neoklasická teorie byla kritizována za jednoduchost a byla shledána jako nedostačující pro celé spektrum faktorů, které ovlivňují migraci. Zatímco neoklasická teorie migrace se zabývá pouze podmínkami na trhu práce, nová ekonomie migrace zohledňuje i podmínky na ostatních trzích. Na rozdíl od neoklasické teorie se také nezabývá pouze rozhodnutím jedince, ale rozhodnutí o migraci je rozhodnutí v rozsahu celé rodiny. (Šimek, 2005)

V rámci této teorie je hlavním důvodem pro migraci snaha o zvýšení celkových příjmů rodiny a minimalizování rizik. Migrace tak pomůže diverzifikovat příjmy rodiny a přispět ke snížení rizik, které mohou být například spojeny s problémy na domácím trhu práce. Nová ekonomie migrace tak vysvětluje, proč migrační toky pokračují,

ačkoliv jsou rozdíly v příjmech mezi oběma zeměmi nulové. Dle této teorie při nulovém příjmovém diferenciálu mezi zeměmi mohou pokračovat migrační toky i nadále právě díky potřebě migrantů a potažmo také díky potřebě jejich rodin minimalizovat rizika, která mohou dále přetrvávat.

2.3 Vliv migrace na ekonomický vývoj

Migrace je součástí našich životů již odjakživa a i do budoucna se očekává zvyšující se počet migrujících osob. V současnosti je mezinárodní migrace podpořena technologickým rozvojem v oblasti dopravy a komunikačních prostředků, který je obzvlášť důležitý pro růst migrace. Mezinárodní migrace má vliv jak na ekonomický vývoj vysílající země, tak na ekonomický vývoj přijímající země.

Migrace může být velkým přínosem pro ekonomiky těchto zemí, stejně tak existuje řada negativních důsledků migrace. V této subkapitole se budu snažit ve stručnosti nastínit některé teoretické poznatky vlivu migrace na ekonomický vývoj vysílající a přijímající země.

2.3.1 Vliv migrace na vysílající zemi

Můžeme nalézt řadu studií zabývajících se tématem vlivu emigrace na ekonomiku vysílajících zemí. Tyto studie mnohdy obsahují názory, které si odporují. Někteří autoři zmiňují pozitivní efekty emigrace, jiní zase oponují a označují emigraci jako jev pro zemi škodlivý. V zásadě se dá však říci, že vliv migrace na ekonomický vývoj vysílající země závisí na charakteristikách a nastavených parametrech ekonomiky dané země a liší se případ od případu. Účinek emigrace na vysílající zemi však můžeme zobecnit a stanovit určité aspekty ekonomiky, které emigrace ovlivňuje.

Při pohledu na statistické údaje ohledně vysílajících zemí můžeme zaznamenat, že největší proudy emigrantů směřují ze zemí méně vyspělých. Vzhledem k tomu, že naplní mojí diplomové práce je vliv migrace na ekonomický vývoj vyspělých zemí, bude vliv migrace na vysílající zemi zmíněn pouze stručně.

Mezi negativní efekty vlivu emigrace na ekonomický vývoj vysílajících zemí můžeme zařadit například ztrátu části pracovní síly a brain drain. S tím souvisí potřebné náklady vynaložené na výcvik a vzdělání dalších pracovníků, kteří by měli zaplnit uvolněné pracovní pozice. Kromě zvýšených výdajů na další vzdělávání a výcvik dojde také ke snížení příjmů státního rozpočtu v podobě nižších daňových příjmů. S úbytkem

pracovní síly se také může snížit kvalita poskytovaných služeb. Ztráta kvalifikované pracovní síly může dále vést taktéž ke snížení produktivity a k následnému zpomalení ekonomického růstu. (Sriskandarajah, 2005)

Za pozitivní efekty migrace někteří autoři označují odstranění přebytku pracovní síly, s tím související snížení nezaměstnanosti a zvýšení mzdových sazeb, které jsou obzvláště ve velmi chudých zemích na značně nízké úrovni. Emigranti také často posílají peníze domů. Tyto peníze mohou být dodatečným a velmi nápomocným zdrojem pro rodinu emigranta.¹ Pokud se emigrant po určité době vrátí zpět do původní země, může být zdrojem nových technologií, pracovních postupů a celkově cenných zkušeností.

2.3.2 Vliv migrace na přijímající zemi

Migrace ovlivňuje ekonomický vývoj nejenom vysílající země, ale působí také na ekonomiku přijímající země, tedy na imigrační zemi. Stejně tak jako při zkoumání vlivu migrace na ekonomický vývoj vysílající země narazíme na pozitivní i negativní efekty, nemůžeme ani v případě přijímajících zemí výhradně a s platností na všechny imigrační země určit, zda imigrace má pouze pozitivní, či naopak pouze negativní účinky. Migrace i v tomto případě musí být sledována v souvislosti s dalšími ekonomickými ukazateli, často má řadu negativních i pozitivních účinků a rozsah těchto účinků závisí taktéž na právních, politických, finančních a sociálních parametrech, překážkách či podmínkách dané země.

Migrace pracovníků do vyspělých zemí způsobuje změny v nejrůznějších oblastech ekonomiky a v řadě ekonomických ukazatelů. Tato podkapitola je proto zaměřena na různorodé ekonomické oblasti, jejichž vývoj je často ovlivňován přílivem migrantů. Zároveň jsou rozebrány všeobecné pozitivní a negativní dopady imigrace na zmíněné oblasti.

Vliv migrace na zaměstnanost hostitelských zemí

Zaměstnanost je stěžejní ekonomickou oblastí, která bývá zkoumána odborníky zabývajícími se vlivem migrace na ekonomický vývoj přijímajících zemí. Při analýzách vlivu migrace na zaměstnanost bývá často zaměřena pozornost zejména na změny v zaměstnanosti domácích pracovníků, celkové zaměstnanosti či míře nezaměstnanosti.

¹ Tyto prostředky, které posílají emigranti domů, se označují pojmem remittance.

Mezi tyto změny můžeme například zařadit snížení zaměstnanosti domácí nekvalifikované pracovní síly, které je zapříčiněno přírůstkem zahraniční nekvalifikované pracovní síly na trhu práce. Nekvalifikovaní pracovníci z řad původního obyvatelstva tak přepustí pracovní pozice imigrantům.

V tomto případě zvýšení nabídky práce dané imigrací zapříčiní snížení mzdové úrovně v daném segmentu. Snížení mzdové úrovně dále zapříčiní neochotu části domácí pracovní síly pracovat za sníženou mzdu a je pohnutkou k odchodu těchto pracovníků z trhu práce. Změna v zaměstnanosti domácího obyvatelstva vzniká působením přírůstku imigrantů na mzdovou úroveň však nastává pouze v dlouhodobém časovém horizontu. V krátkém období jsou mzdy fixovány a imigrační tok nepodníká odchod části domácí pracovní síly z trhu práce na základě snížené mzdy.

V krátkém období však i přesto může příliv imigrantů ovlivnit zaměstnanost domácích pracovníků a to v případě, že je cílový trh práce charakterizován například velkým přebytkem nabídky nekvalifikované práce. V tomto případě posléze příliv nekvalifikované pracovní síly ze zahraničí zapříčiní nahrazení domácích pracovníků imigračními pracovníky.

Pokud je na druhou stranu cílový trh práce vyznačován přebytkem poptávky po práci nad nabídkou práce, jinými slovy množstvím volných pracovních míst, příliv pracovní síly ze zahraničí může mít pozitivní efekt, poněvadž zahraniční pracovníci mohou posloužit ke snížení převisu poptávky po práci nad nabídkou a k zaplnění volných pracovních míst. Imigrace tak pro přijímající zemi často může znamenat řešení problému s nedostatkem pracovní síly určitého segmentu trhu práce.

Dalším aspektem, který se vyskytuje v souvislosti s vlivem imigrace na zaměstnanost v přijímajících zemích, je zvýšená poptávka po zboží a službách. Vzhledem k tomu, že imigranti utrací přinejmenším část vydělaných peněz v cílové ekonomice, stoupá poptávka po zboží a službách. Zvýšená poptávka potažmo zvyšuje pracovní příležitosti pro ostatní, protože pracovníci, kteří nepracují ve stejném segmentu jako imigranti, mohou mít prospěch z nárůstu spotřebitelské poptávky.

Ekonomický vývoj vyspělých zemí je však často ovlivňován také vývojem zaměstnanosti imigrantů v cílové zemi. Nezaměstnanost imigrantů často vede k další zátěži na fiskální rozpočet. Podle průzkumů mají imigranti většinou nižší míru zaměstnanosti a nižší míru ekonomické aktivity než domácí pracovníci.¹ Největší

¹ Existují však i země, ve kterých imigranti mají vyšší míru zaměstnanosti v komparaci s domácí mírou zaměstnanosti.

rozdíly v míře zaměstnanosti imigrantů a domácích zaměstnanců jsou při vstupu na trh, přičemž tyto rozdíly se s dobou pobytu v zahraniční ekonomice postupně snižují.

Vliv imigrace na mzdovou úroveň přijímající země

V jedné z předchozích podkapitol byly rozebrány jednotlivé teorie migrace. Řada z nich byla založena na předpokladu, že migrace probíhá ze zemí s nízkými mzdami do zemí se mzdami vysokými. Mezi tyto teorie můžeme zahrnout například již neoklasickou teorii migrace, ve které je hlavním kritériem volby velikost mzdy. Přijímající země jsou tak dle těchto teorií vyznačovány vyšší mzdovou úrovní ve srovnání se zeměmi vysílajícími.

Podle teorií pak migranti působí na mzdovou úroveň následovně. Zahraniční ekonomika je charakterizována vysokou mzdovou úrovní ve srovnání s úrovní mezd ve vysílající zemi. Příliv zahraničních pracovníků do ekonomiky způsobí navýšení nabídky práce, se zvyšující se nabídkou za určitý čas dojde ke snížení mezd. Nedostatek pracovní síly ve vysílající zemi v dlouhém období povede k nárůstu mzdy. Dojde tak ke snižování mzdového diferenciálu mezi vysílající a přijímající zemí a následně k poklesu nebo zastavení migračních toků.

Teorie však naráží na fakt, že ne vždy je migrace způsobena právě vyskytujícími se mzdovým diferenciálem mezi zeměmi a také na fakt, že vliv migrace na mzdovou úroveň je dle empirických analýz malý. I přesto však tyto analýzy dokazují mírné snížení mzdové úrovně. (Friedberg, 1995)

Fiskální efekt imigrace

Mezi klíčové faktory, které ovlivňují ekonomický vývoj přijímajících zemí, můžeme zařadit mimo jiné i rozsah, v jakém imigranti využívají sociální systém země, sociální služby, zdravotní péči a vzdělávací systém v porovnání s rozsahem daní, který imigranti na druhou stranu zaplatí státu. Využívání sociálního systému, zdravotní péče a vzdělávacího systému působí na ekonomiku přijímající země negativně, poněvadž zvyšuje výdajovou stránku veřejných rozpočtů státu. Naopak imigrant, který nepracuje v zemi nelegálně, by měl poctivě platit nejružnější druhy daní a tím zvyšovat příjmy, které zemi plynou. Zejména u imigrantů, kteří v zemi zůstávají na delší dobu, popřípadě na stálo, tento příspěvek činí nezanedbatelný objem prostředků. Platbu daní pak můžeme zařadit mezi pozitivní efekty imigrace.

Obzvláště zkoumání vlivu využívání sociálního systému země má své opodstatnění vzhledem k faktu, že právě sociální systém země může být jedním z důvodů k migraci. V tomto případě je ale více než pravděpodobné, že štědrý sociální systém bude mnohem více přitahovat nekvalifikovanou pracovní sílu než vysoce kvalifikovanou pracovní sílu. Vysoké sociální příjmy tak stimulují nekvalifikované pracovníky, kteří pod představou těchto příjmů migrují, zatímco vysoce kvalifikovaní pracovníci spíše než do země se štědrým sociálním systémem budou migrovat jinam. Jejich rozhodnutí je dáno i tím, že v zemi se štědrým sociálním systémem jsou rozdíly ve mzdách nekvalifikované a kvalifikované pracovní síly malé.

Problém nastává zejména v případě, že výdaje státu na sociální systém, vzdělávací systém a zdravotní péči pro imigranty budou vyšší než příjmy, které od imigrantů stát obdrží ve formě daní. V tom případě imigranti mají spíše negativní vliv na hospodaření státu a mohou být fiskální zátěží pro přijímající země. Potom se dá také předpokládat, že větší fiskální zátěž pro přijímající země budou mít spíše nekvalifikovaní imigranti, protože je pravděpodobné, že právě nekvalifikovaní imigranti budou více využívat sociální systém státu a zároveň budou platit nižší daně. (Borjas, 1995)

Ovlivnění ekonomického růstu

Rozsah, v jakém je možné, aby imigrace ovlivnila ekonomický růst přijímající země závisí jak na charakteristikách ekonomiky dané země, tak na povaze a charakteristice imigračních toků do země. Podle evidence žije nejméně jedna třetina až dokonce celá polovina vědců a technologických pracovníků rozvojového světa ve vyspělých zemích. (Sriskandarajah, 2005) Příliv vysoce kvalifikované pracovní síly do země může zapříčinit zkvalitnění poskytovaných služeb, podpořit ekonomický růst a produktivitu v dané zemi.

Vyspělé země světa jsou tak příznivě nakloněny přílivu vysoce kvalifikované pracovní síly a snaží se její příliv dále podporovat nejrůznějšími zásahy. Vysoce kvalifikovaná pracovní síla ze zahraničí může mimo jiné zaplnit mezeru na pracovním trhu, zejména v případě vyspělých zemí, které mají deficit vysoce kvalifikované pracovní síly. Brain gain tak může podpořit ekonomický růst i tím, že zabrání prohlubování mezery na trhu práce, která by mohla v budoucnosti ekonomický růst přinejmenším přibrzdit.

Ve výše uvedeném textu byl kladen důraz na kvalifikovanou pracovní sílu. Proč je důležitá zejména vysoce kvalifikovaná pracovní síla při ovlivňování ekonomického růstu? Odpověď poskytují ekonomické teorie, podle kterých vliv imigrace na ekonomický růst závisí zejména na úrovni lidského kapitálu, kterým imigranti disponují. Čím větší je potom lidský kapitál, kterým pracovní síla ze zahraničí oplývá, tím větší je potom i vliv imigrantů na ekonomický růst přijímající země. (Friedberg, 1995)

Avšak i nekvalifikovaná pracovní síla může podpořit ekonomický růst přijímající země. Vyspělé země se potýkají se stárnutím obyvatelstva, které je hrozbou zejména do budoucnosti. Nedostatek pracovní síly a vysoký podíl obyvatel v důchodovém věku, kteří budou muset být nějakým způsobem zabezpečeni, může taktéž přispět ke zpomalení ekonomického růstu zemí. Imigranti, ať už se jedná o vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, nebo o pracovníky méně kvalifikované, mohou částečně vylepšit demografickou strukturu země. Problém se stárnoucím obyvatelstvem se sice ani přílivem současných mladých imigrantů nevyřeší (vzhledem k tomu, že i ti se za určitou dobu zařadí mezi obyvatelstvo důchodového věku), avšak příliv imigrantů může napomoci problém s demografickým stárnutím populace alespoň pro příští dekády zmírnit.

Stejně tak i nekvalifikovaná pracovní síla může svým dílem přispět k podpoře ekonomického růstu tím, že zaplní mezeru na trhu práce. Touto mezerou je tentokrát míněn deficit nabídky práce zejména při hledání pracovní síly na nejnižší pracovní pozice, pracovní místa v nebezpečném prostředí či pracovní místa s horšími pracovními podmínkami. Tyto práce častokrát domácí obyvatelstvo již nechce vykonávat.

3. Charakteristika migrace v EU, analýza empirické literatury vlivu migrace na ekonomický vývoj

Cílem této kapitoly bude charakterizovat proudy migrace na území Evropské unie a jejich vliv na ekonomický vývoj jednotlivých států EU. První podkapitola bude věnována migraci v rámci Evropské unie a analýze vlivu migračních toků na ekonomický vývoj EU. Další část bude věnována analýze migrace do členských zemí Evropské unie ze třetích zemí. Náplní bude charakteristika migračních toků ze třetích zemí s důrazem na původ migrantů a na určení hlavních cílových zemí EU, do nichž tito migranti nejčastěji směřují. Poslední část třetí kapitoly bude věnována empirické literatuře, jež se věnuje vlivu migrace na ekonomický vývoj vyspělých zemí.

3.1 Charakteristika migrace v Evropské unii

Migrace tvořila součást historie již dávno před vznikem Evropské unie. Evropské státy již v daleké minulosti zaznamenávaly příliv či odliv obchodníků, řemeslníků a například lékařů. Docházelo k odlivu části pracovní síly do kolonií a přílivu pracovníků využívaných k výkonu řemeslných činností a služeb pro šlechtu. Později byl pro evropské státy příznačný odliv pracovní síly do Ameriky a Austrálie, stejně tak příliv pracovní síly z afrických a asijských zemí. Zároveň ale také docházelo k přesunům pracovní síly mezi jednotlivými zeměmi Evropy.

V současnosti je migrace důležitým prvkem v ekonomickém, sociálním a politickém systému většiny států Evropské unie. Počty migrantů a jejich charakteristiky se značně liší napříč zeměmi. Stejně tak jako se liší počty migrantů a jejich charakteristiky, odlišují se také migrační politiky zemí.

Při analýze migrace v Evropské unii je důležité zohlednit, zda se jedná o migraci v rámci Evropské unie (čili mezi jednotlivými členskými státy), nebo o příliv pracovních sil migrujících ze třetích zemí do členských států EU. Migrace, ať už se jedná o vnitřní migraci EU, nebo o migraci z třetích zemí, může přispět k větší flexibilitě států EU.

V souhrnu se na území Evropské unie, Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Chorvatska dle studie Münze (2007) vyskytuje více než 40 milionů migrantů. Mezi tyto migranty můžeme začlenit jak migranty v rámci Evropské unie, tak migranty z třetích zemí. Více než jednu třetinu z celkového počtu migrantů tvoří migranti z členských států Evropské unie. Zbytek migrantů, tedy necelé dvě třetiny migrantů pochází z ostatních částí Evropy a ze zbytku světa, nejčastěji z Asie, ze Středního východu, z Afriky, Latinské Ameriky a Karibiku.

Největší podíl migrantů má dle studie Německo s více než 10 miliony populace narozené v zahraničí, následované Francií s 6,5 miliony, Velkou Británií s necelými 6 miliony, Španělskem s téměř 5 miliony a Itálií s 2,5 miliony obyvatel narozených v zahraničí. (Münz, 2008) V souhrnu představuje migrace více než tři čtvrtiny celkového populačního přírůstku Evropské unie.

3.1.1 Migrace pracovních sil v rámci EU

Volný pohyb osob je jednou ze čtyř svobod zaručovaných v EU. Evropská unie je v současnosti tvořena 27 členskými státy. Mezi všemi členskými státy EU dochází k nejružnějším migračním proudům. K migračním proudům dochází mezi původními státy EU-15, velké migrační toky byly ale očekávány také po přistoupení nových států. Přesné číslo o počtu migrantů mezi jednotlivými státy je problematické odhadnout vzhledem k odstranění kontrol na státních hranicích jednotlivých zemí EU. Přesto se nejružnější odborníci a organizace snaží o statistický odhad migrujících pracovníků.

V roce 2007 dle Eurostatu přibližně 6,8 milionů obyvatel z původní EU-15 pobývalo v některém jiném členském státu EU. Z členských států, které přistoupily k EU v roce 2004, pobývalo kolem 2,1 milionů obyvatel na území jiného členského státu EU. Z obyvatel nejnovějších členských států EU, tzn. Rumunska a Bulharska, po přistoupení k EU v roce 2007 celkem více než 1,7 milionů žilo v jiném členském státu. Podstatné však je, kterým směrem tyto migrující obyvatelé proudí. Pokud zaměříme pozornost na toky migrantů z původních členských států, zaznamenáme ne příliš udivující fakt – drtivá většina emigrujících obyvatel původní patnáctky žije v jiném ze států EU-15. Současně však převážná část migrantů z EU-10 směřuje do starých členských států EU. (Employment in Europe, 2008)

Podle statistiky Evropské komise ohledně interní migrace v roce 2007 nejvíce migrujících příslušníků EU migrovalo do Velké Británie. Velká Británie tak byla a stále

je považována za zemi s největším počtem imigrantů z jiných zemí EU. Do VB proudilo v roce 2007 celkem 32 % všech migrujících občanů EU. Tato statistika tak prokázala, že Velká Británie je nejenom jednou z nejpřitažlivějších zemí, co se týče migrace obyvatel z třetích zemí, ale je také nejpřitažlivější přijímající zemí v rámci pohybu pracovních sil na území Evropské unie.

Kromě pozitivních efektů, které imigrace pro zemi znamená, však i v případě VB nesmí být zanedbán fakt, jenž je součástí nejedné studie zaměřující se na imigraci ve VB. Téměř 50 % zákazníků organizací sociálních služeb v některých oblastech tvoří právě imigranti z nových členských zemí unie. (Deneva, 2010) Závislost na sociálním systému země může znamenat, jak už bylo zmíněno dříve, nezanedbatelnou fiskální zátěž pro zemi.

Tabulka č. 3.1: Hlavní přijímající země největších skupin migrantů uvnitř EU v roce 2007

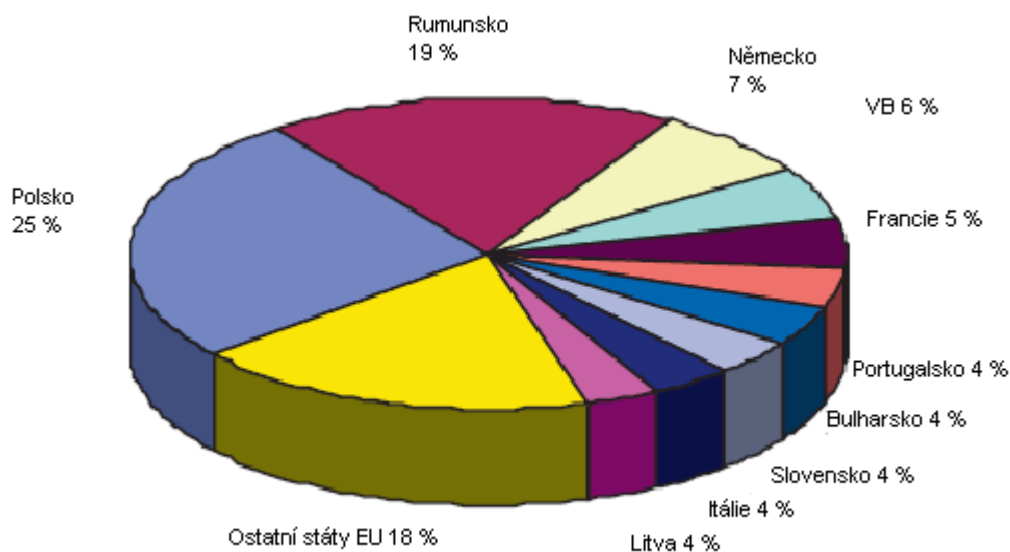
Vysílající země migrantů z EU pobývajících 4 roky a méně v jiném členském státě	Hlavní přijímající země EU v % z celkového počtu ¹			
Polsko	59 VB	17 Irsko	11 Německo	
Rumunsko	57 Španělsko	26 Itálie	2 VB	
Německo	33 Francie	22 Rakousko	18 VB	
VB	39 Francie	20 Španělsko	18 Irsko	
Francie	35 VB	16 Německo	16 Belgie	
Portugalsko	31 Španělsko	28 Francie	28 VB	
Bulharsko	56 Španělsko	15 Německo	7 Řecko	
Slovensko	55 VB	21 ČR	11 Irsko	
Itálie	26 Španělsko	23 VB	21 Francie	
Litva	52 VB	33 Irsko	10 Německo	
Další země EU	38 VB	17 Německo	9 Francie	
Všichni současní intra-EU migranti	32 VB	18 Španělsko	10 Irsko	

Zdroj: Employment in Europe 2008, vlastní zpracování

Z tabulky 3.1 můžeme také zjistit, že značné množství občanů EU migrovalo ze své rodné země do Španělska. Španělsko je hlavní členskou zemí, do které proudí migranti z Rumunska a Bulharska. Přijalo více než polovinu intra-EU migrantů z těchto zemí.

¹ Údaje jsou v procentech z celkového počtu občanů v produktivním věku, kteří pobývají čtyři roky a méně v jiném členském státě EU.

Graf č. 3.1: Národnost migrantů v rámci vnitřní migrace EU v % z celkového počtu v r. 2007

Zdroj: European Economy, 2009, vlastní zpracování

Národem, který nejvíce opouštěl hranice svého státu a migroval na území jiného členského státu, je Polsko, které je následované Rumunskem a Německem. Z celkového počtu intra-EU migrantů tvořila v roce 2007 polská národnost 25 %, rumunská 19 % a německá národnost tvořila kolem 7 %. Nejoblíbenější přijímající zemí pro Poláky je Velká Británie. Téměř 60 % všech migrantů z Polska migruje právě tam. Druhou nejoblíbenější zemí je Irsko následované Německem. (European Economy, 2009)

Polsko stále vévodí statistikám jako největší emigrační země v rámci Evropy, ačkoliv vykazuje trend klesající migrace. I přes tyto údaje je nutné připomenout, že téměř ve všech členských státech Evropské unie stále převládá příliv pracovníků ze zemí mimo EU před přílivem pracovních sil z jiných členských států.

Evropská unie zažila v prvním dekádě nového tisíciletí obrovské rozšíření. K původním 15 členským státům přibýlo nových 12 zemí. V roce 2004 se jednalo o Českou republiku, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Estonsko, Lotyšsko, Litvu, Slovinsko, Maltu a Kypr. V roce 2007 dále přivítala EU mezi své členy také Rumunsko a Bulharsko. Evropská unie je charakterizována nízkou vnitřní migrací, zároveň však mohutný příliv pracovních sil z nových členských států vyvolává určité zábrany ze strany starých členských států. Tyto zábrany pak vedou k restrikcím. Evropská unie a potažmo jednotlivé členské státy musí řešit rozpor mezi snahou o zvýšení migrace a opatřeními, které zabraňují příliš velkému nárůstu migrace z „chudších“ zemí EU.

Druhý zmíněný problém se stává aktuálním, zejména pokud vezmeme v potaz zmíněná rozšíření EU. Poslední dvě uskutečněná rozšíření EU vyvolala mezi původními členskými státy značné obavy. Obavy plynuly zejména z práva na volný pohyb všech obyvatel EU a z práva pracovat a bydlet v kterémkoliv státu EU. Státy EU-15 se obávaly masivního přílivu migrantů z nových zemí EU zejména kvůli eventuálnímu následnému negativnímu ovlivnění mezd a zaměstnanosti cílové členské země. (European Economy, 2009) Odůvodněnost obav plyne částečně z faktu, že v minulosti migrace mezi východními a západními státy Evropy byla ve značné míře omezována.

Obavy původních členských států byly nakonec důvodem k vytvoření restriktivních opatření vůči novým členským státům. Tabulka č. 3.2 ukazuje, že z členských států EU-15 pouze čtyři státy (Dánsko, Irsko, Švédsko a Velká Británie) povolily pracovníkům z nových členských států relativně volný vstup na jejich domácí trh práce. Zmíněné restrikce vedly k částečnému přehodnocení preferencí emigrantů a k odchodu části emigrantů do těch členských zemí původní EU-15, jež propagují liberálnější migrační politiku a pro nové členské země uvedly do praxe méně restriktivních opatření.

Tabulka č. 3.2: Migrační politiky vůči pracovníkům z nových členských států

Země	Dvouletá restrikce trhu práce	Možné prodloužení	Výjimky	Další restriktivní opatření	Kvóty
Rakousko	ano	ano			
Belgie	ano	ano			
Dánsko	ne			jednoleté prac. povolení	
Finsko	ano				
Francie	ano	ano, 26 měsíců			
Německo	ano	ano			
Řecko	ano				
Irsko	ne			prac. povolení na limitovanou dobu	
Itálie	ano	ano, 3 měsíce			ano
Lucembursko	ano	ano, 6 měsíců			
Nizozemsko	ano	ano, 12 měsíců			
Portugalsko	ano				ano

Španělsko	ano		povoleno omezené množství polských pracovníků		
Švédsko	ne				
Velká Británie	ne			prac. povolení na limitovanou dobu	

Zdroj: Delbecq, 2010, vlastní zpracování

Podle údajů však přehodnocení preferencí ohledně cílových zemí nemělo větší efekt na cílové ekonomiky. Například právě Finsko, které nezavedlo žádné restriktivní opatření vůči novým členským státům, nezaznamenalo významnější příliv migrantů. Naopak Rakousko, které zavedlo opatření proti rozsáhlému přílivu migrantů z nových členských zemí, i přes zavedená opatření registrovalo růst počtu migrantů. Data tak znovu potvrzují předpoklady většiny teorií, které jako podnět k migračnímu toku označují spíše mzdové diferenciály, rozdíly v zaměstnanosti, pracovní podmínky a podobně. Restriktivní opatření tak nemusí zásadně ovlivnit objem imigrujících obyvatel a posléze jeho vliv na ekonomiku přijímající země.

Podle statistik Evropské komise přes polovina migrantů z EU-15 pracuje v profesích vyžadujících vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, naopak kolem třetiny pracovníků z EU-10 a téměř 40 % pracovníků z Rumunska a Bulharska pracuje v oborech nenáročných na kvalifikovanou pracovní sílu. (Employment in Europe, 2008) Tento fakt může indikovat výraznější pozitivní efekt imigrantů ze starých členských států EU na ekonomický vývoj přijímajících zemí ve srovnání s vlivem imigrantů z nových členských států. Opět však závisí na charakteristikách trhu práce přijímající země, na nastaveních migrační politiky a politiky trhu práce dané země.

Při pohledu na zaměstnanost můžeme konstatovat, že míra zaměstnanosti je většinou nižší u imigrantů než u domácího obyvatelstva. Míra nezaměstnanosti je u migrantů dle zprávy Evropské komise z roku 2008 v komparaci s průměrnou mírou nezaměstnanosti v EU nepatrně vyšší.

Otázkou tedy je, jaký tyto a další ukazatele budou mít vliv na ekonomický vývoj v jednotlivých členských zemích EU a potažmo obecně na celou Evropskou unii. Drtivá většina studií zabývajících se tímto tématem se shoduje v závěrech. Vnitřní migrace v Evropské unii může ovlivnit ekonomický vývoj v oblasti zaměstnanosti, nezaměstnanosti, mzdové úrovně, ekonomického růstu, HDP a inflace.

Změna ve vývoji mzdové úrovně a nezaměstnanosti zapříčiněná migrací je však pouze nepatrná. Podle řady studií migrace způsobuje snížení mzdové úrovně v cílové ekonomice Evropské unie o několik desetin procent. Současně dochází vlivem migrace na opačném konci, tedy ve vysílající zemi EU, k mírnému zvýšení mzdové úrovně, opět v řádech desetin procent.

Zároveň dochází k nepatrnému zvýšení míry nezaměstnanosti v přijímajících zemích a ke snížení míry nezaměstnanosti ve vysílajících zemích EU. Příliv imigrantů může ale také působit pozitivně na trh práce. Pozitivní efekt může být výsledkem v situaci, kdy je vlivem migrace zaplněna mezera na trhu práce.

V souvislosti se změnou míry nezaměstnanosti je vhodné také zmínit efekt na inflaci. Vztah inflace a nezaměstnanosti je podle ekonomických teorií konfliktní, tzn. při zvyšování míry nezaměstnanosti by mělo docházet ke snižování míry inflace a naopak. Stejně tak při pohledu na migraci platí fakt, že ve vysílajících zemích působí migrace zároveň na zvýšení míry inflace a snížení míry nezaměstnanosti. V přijímajících zemích dochází k nepatrnému zvyšování míry nezaměstnanosti a snižování míry inflace.

Zvýšená míra nezaměstnanosti a snížená míra inflace vlivem migrace vzniká v zemích původní EU-15, protipólem potom je snížená míra nezaměstnanosti a zvýšená míra inflace v nových členských státech EU (ve srovnání se stavem před přistoupením nových členských států). Příkladem může být Velká Británie a Irsko. V Irsku migrace zapříčinila pokles inflace mezi lety 2006 a 2008 průměrně o 0,7 procentního bodu, ve Velké Británii byl pokles inflace nižší, přibližně o 0,1 až 0,2 procentního bodu. (Barrell, 2007)

Při zkoumání vlivu vnitřní migrace EU na ekonomický růst se studie také shodují na tom, že krátkodobě migrace zvyšuje celkový HDP přijímajících zemí EU a snižuje HDP v zemích, které jsou charakterizovány odlivem pracovní síly do jiných zemí Evropské unie. I z dlouhodobého hlediska prognózy předpovídají nárůst HDP v přijímajících zemích a nižší HDP ve vysílajících zemích. Celkově se předpokládá mírný nárůst HDP celé EU, který bude zapříčiněn migrací.

Kromě výše zmíněných dopadů může vnitřní migrace také přispět svým podílem ke zvýšení nákladů na sociální systém státu. Při hlubším pohledu na jednotlivé státy EU můžeme zaregistrovat, že situace ohledně využívání sociálních služeb se liší mezi zeměmi v nezanedbatelném rozsahu. V některých

zemích Evropské unie migranti využívají sociálního systému ve větším množství než domácí populace. Těmito zeměmi je například Rakousko, Francie či Dánsko.

Na druhou stranu je možné nalézt i země, ve kterých migranti využívají sociálního systému země srovnatelně s domácím obyvatelstvem a často dokonce méně. Mezi tyto země patří například Velká Británie, Německo a Španělsko. Obava z nadměrného využívání sociálního systému země a potažmo tak ze zvýšené fiskální zátěže vedla k zavedení restriktivních opatření v době rozšíření EU v podobě omezeného přístupu k sociálním dávkám ve Velké Británii a v Irsku. (Heinz, 2006) Další průběh však prokázal, že tyto obavy a následné restrikce byly zbytečné. Dosud nebyl zaznamenán závažnější vliv migrantů z nových členských států na sociální systém a veřejné finance přijímajících zemí.

3.1.2 Migrace pracovních sil z třetích zemí

Většina států západní Evropy byla po více než dvě staletí vyznačována převažující emigrací. Přibližně od roku 1750 až po rok 1960 opustilo území svého státu a migrovalo kolem 70 milionů obyvatel. Během posledních desítek let došlo k postupnému zvrácení tohoto stavu a státy západní Evropy se staly z emigračních států typicky imigračními státy. Do zemí západní Evropy začaly proudit značné toky migrantů z nejrozličnějších zemí světa, například z Afriky, z Asie či z Latinské Ameriky. Nové členské země Evropské unie mají odlišné statistiky migrace, avšak předpokládá se, že i nové členské státy se postupem času stanou zeměmi s převažující rolí imigrantů. (Münz, 2008)

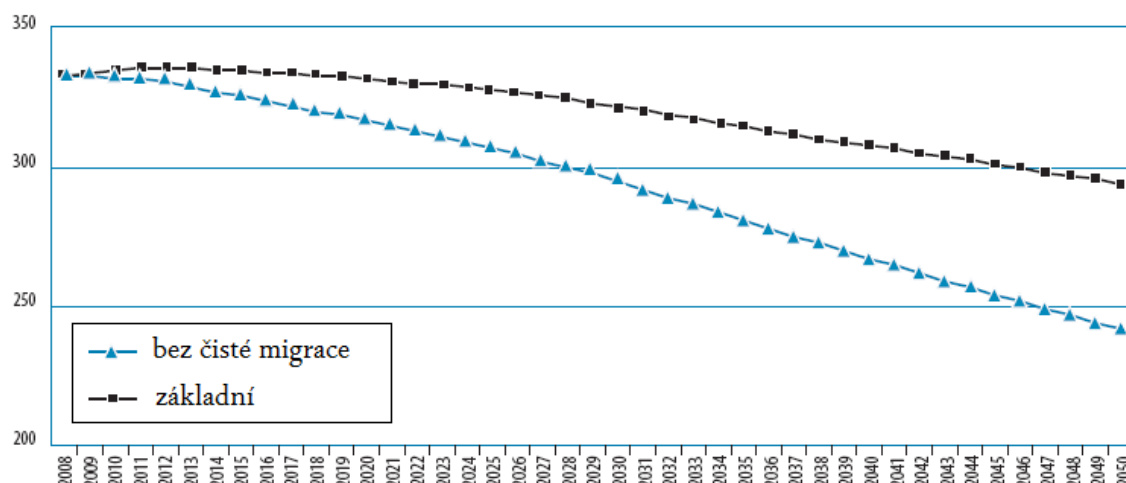
Občané z třetích zemí tvoří v Evropské unii větší část imigrantů. Evropská unie nemá společnou migrační politiku, jednotlivé země tak přijaly rozličné přístupy k migraci a provádějí různorodou migrační politiku. Ačkoliv zatím mezi společné politiky EU společná migrační politika nepatří, Evropská unie se již řadu let snaží o její vytvoření. První významný počín směrem ke společné migrační politice byl učiněn na summitu ve finském městě Tampere v říjnu roku 1999. Od tohoto summitu byla přijata řada programů, které se zabývaly migrací, například odstraněním nelegální migrace či problematikou azylu.

Na konci roku 2006 schválila Evropská rada globální přístup, který má být vyvážený, komplexní a koherentní a jeho podstata má být založena na politikách vytvořených pro boj proti nelegální migraci a pro spolupráci se třetími zeměmi s cílem

vytěžit co nejvíce výhod z legální migrace. EU se neustále snaží přispět dalšími opatřeními směřujícími k vytvoření společné migrační politiky, která by byla postavená na základech jednotného přístupu všech členských zemí, finanční solidarity, snižování a postih nelegální migrace a začlenění imigrantů.

Migranti z členských zemí EU i migranti z třetích zemí tvoří nezanedbatelnou součást pracovní síly a částečně tak ovlivňují ekonomické proměnné a ekonomický vývoj členských států Evropské unie. V současnosti jsou migranti ze třetích zemí v přeneseném slova smyslu náplastí na ránu, kterou je nepříznivý demografický vývoj Evropské unie. Migranti ze třetích zemí pak mohou oddálit demografické změny, které na trhu práce nastanou a zvýšit nabídku práce tak, aby se vyrovnala poptávce po práci.

Graf č. 3.2: Prognózaná populace v produktivním věku (15-64) v EU-27 do roku 2050 v milionech obyvatel

Zdroj: Employment in Europe, 2008, vlastní zpracování

Z grafu č. 3.2 můžeme vidět, že prognóza vývoje populace v pracovním věku představovaná černou křivkou naznačuje budoucí pokles, který začne rokem 2013. V roce 2050 by dle prognózy měla populace Evropské unie v produktivním věku klesnout na 294 milionů, což znamená pokles o 39 % oproti roku 2008, kdy populace v produktivním věku činila kolem 333 milionů obyvatel. Tento vývoj populace počítá s pokračujícími migračními toky.

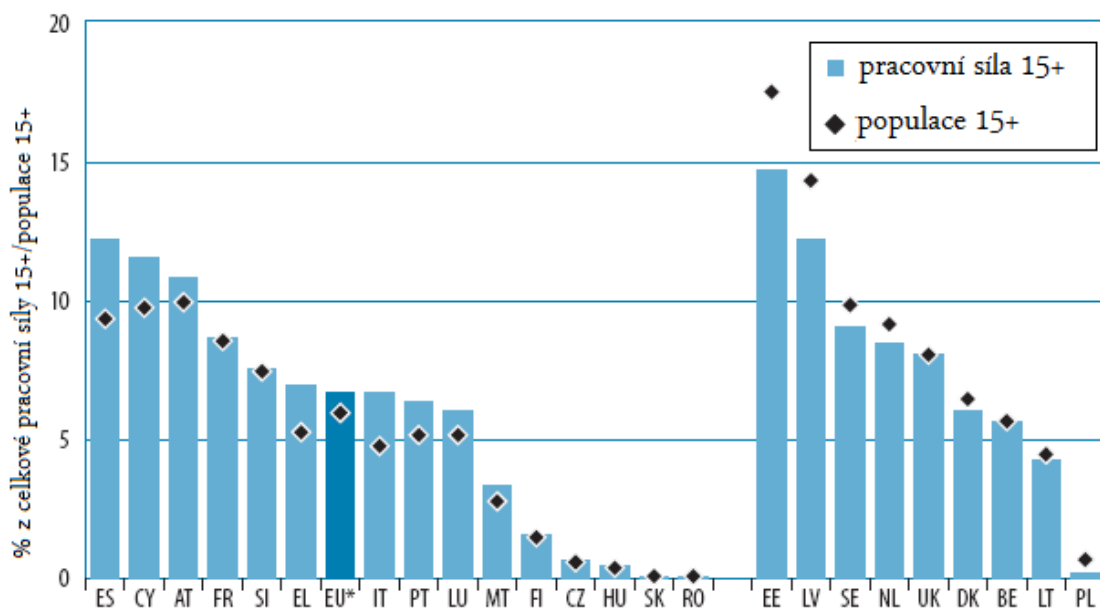
Modrá křivka v grafu představuje prognózovaný vývoj populace bez přílivu migrantů. Jak můžeme vidět, modrá křivka je v roce 2050 o poznání níže a znamená snížení produktivní populace na přibližně 242 milionů v roce 2050. Lze tak podotknout,

že bez přičinění imigrantů by byla Evropská unie v budoucnu konfrontována s mnohem většími problémy na trhu práce a s větší fiskální zátěží státních rozpočtů členských zemí v souvislosti se snižujícím se podílem pracujícího obyvatelstva k obyvatelstvu v důchodovém věku. Problém by pak nastal následně i s udržitelností důchodových systémů zemí EU.

Nárůst migrace ze třetích zemí je zaznamenáván neustále. Zatímco na přelomu tisíciletí činila čistá migrace obyvatel ze třetích zemí směřujících do Evropské unie kolem jednoho milionu ročně, v současnosti činí průměrná roční migrace obyvatel ze třetích zemí téměř jeden a tři čtvrtiny milionu. K tomuto číslu musíme navíc připočítat také nelegální migraci, která může doložené číslo v nemalém rozsahu navýšit. (Příležitost a výzva : migrace v Evropské unii, 2010)

Imigranti ze třetích zemí tvoří nezanedbatelný podíl pracovní síly na trzích práce řady zemí Evropské unie. Tvoří v průměru okolo 6,7 % pracovní síly v rámci EU a kolem 6 % z celkové dospělé populace. Největší podíl imigrantů na pracovní síle se vyskytuje v Estonsku, kde činí téměř 15 % celkové pracovní síly, více než desetiprocentní podíl pracovní síly tvoří imigranti taktéž v sousedním Lotyšsku, ve Španělsku, na Kypru a v Rakousku. Naopak téměř zanedbatelného podílu migrantů na celkové pracovní síle dosahuje Rumunsko, Slovensko, Polsko, Maďarsko a také Česká republika.

Graf č. 3.3: Podíl obyvatel narozených mimo EU na celkové pracovní síle a na dospělé populaci v roce 2007

Zdroj: Employment in Europe, 2008, vlastní zpracování¹

Migrace ze třetích zemí činí větší podíl vzhledem k vnitřní migraci Evropské unie. Nejvíce migrantů ze třetích zemí směřuje do typických imigračních zemí Evropské unie. Mezi tyto typické imigrační země můžeme zařadit zejména Velkou Británii, Francii, Španělsko, Německo, atraktivní destinací pro imigranty ze třetích zemí je ale také Itálie, Rakousko, Nizozemí či Švédsko.

Velká Británie je příjemcem téměř třetiny migrantů ze subsaharské Afriky a necelé poloviny migrantů ze severní Ameriky (jedná se o imigranty, kteří pobývají v Evropské unii na více než 7 let). Také je atraktivní pro více než třetinu migrantů z východní Asie. Francie jako další typická imigrační země také oplývá značným počtem migrantů ze severní a subsaharské Afriky.

Španělsko je s téměř padesáti procenty nejvýznamnější přijímající zemí pro migranty ze střední a jižní Ameriky a také z Karibiku. Jedná se o migraci na dobu delší než 7 let. V rámci migrace do 7 let je dokonce příjemcem více než tři čtvrtin migrantů z těchto zemí. Rozhodnutí o migraci zcela jistě ovlivňuje také fakt, že tito migranti nebudou mít větší problémy dorozumět se v cílové zemi. Značný podíl

¹ EU* zahrnuje všechny státy Evropské unie vyjma Bulharsko, Německo a Irsko. Data pro Rumunsko jsou nejisté vzhledem k malému rozsahu vzorku. Data pro země, které nejsou zobrazené v grafu, nejsou k dispozici.

mezi imigranty z třetích zemí činí také migranti z Turecka. Turečtí imigranti pobývající v zemích EU kratší dobu nejčastěji míří do Nizozemska, Francie a Rakouska. Migraci tureckého obyvatelstva na dobu delší než 7 let zaznamenává kromě výše zmíněných tří zemí také Velká Británie. (Employment in Europe, 2008)

Tabulka č. 3.3: Vybrané hlavní cílové země pro migranty ze třetích zemí ve věku 15-64 dle oblasti původu¹

	EEA a další země Evropy	Turecko	východní Evropa	severní Afrika	subsaharská Afrika	severní Amerika	střední Amerika, Karibik a jižní Amerika	Blízký a Střední východ	východní Asie	jižní a JV Asie
migranti ze třetích zemí > 7 let										
EL	-	0,9	6,8	0,2	0,3	2,6	0,2*	6,9	-	0,5
ES	15,2	-	5,9	14,8	4,7	5,8	45,3	5,8	12,3	3,2
FR	8,5	22,9	3,2	63,0	30,6	8,6	4,8	9,8	13,0	16,2
IT	54,3	1,4	6,5	9,4	7,4	17,6	13,8	3,4	18,9	10,7
NL	1,7	27,1	1,6	6,3	4,2	6,2	15,6	14,2	8,7	10,5
AT	2,3	19,9	1,3	0,4	0,5	1,6*	0,5	2,4	3,2	1,6
SE	7,6	5,3	1,7	0,3	1,7	3,3	3,2	25,1	3,0	3,9
UK	4,3	7,6	2,8	1,3	32,3	43,1	12,4	17,7	34,3	48,9
migranti ze třetích zemí ≤ 7 let										
EL	-	-	4,4	-	-	-	-	7,6	-	1,4
ES	8,3	-	18,7	36,7	8,5	-	77,9	3,6	14,2	4,6
FR	26,2	25,5	9,0	35,5	25,0	18,4	2,6	6,9	15,0	7,2
IT	12,3	3,6	33,3	17,7	9,3	3,3	7,9	3,8	18,2	12,7
NL	-	11,5	1,1	2,3	1,8	3,0*	2,0	3,8	1,8*	2,0
AT	-	21,6	3,8	0,5*	1,1	-	0,4	4,7	3,0	3,2
SE	11,0	3,8	1,9	0,3	1,4	2,5	0,7	20,2	2,3	2,8
UK	17,6	15,7	8,2	2,1	42,1	59,0	4,5	29,7	40,3	60,0

Zdroj: Employment in Europe, 2008, vlastní zpracování

Největší množství imigrantů, přibližně kolem 20 %, pochází ze střední a jižní Ameriky a z Karibiku, téměř stejné množství přichází ze severní Afriky. Kolem 15 % všech migrantů z třetích zemí do Evropské unie míří ze subsaharské Afriky a 14 % z jižní a jihovýchodní Asie. Většina migrantů z třetích zemí tak pochází spíše z méně vyspělých zemí. (Employment in Europe, 2008)

Pro určení vlivu migrace z třetích zemí na ekonomický vývoj států Evropské unie je důležité znát charakteristiku imigračních toků. Imigranti pocházející z Turecka, ze severní Afriky, z Blízkého východu či například ze subsaharské

¹ v % z celkového počtu migrantů z dané oblasti

Afriky jsou spíše méně kvalifikovaní, naopak imigranti z vyspělých zemí světa, například ze Spojených států amerických či Austrálie, jsou ve větší míře vysoce kvalifikovaní. (Münz, 2008) Vzhledem k tomu, že imigranti z první skupiny v členských zemích Evropské unie převládají, v celkovém souhrnu lze charakterizovat migranty z třetích zemí spíše jako méně kvalifikované. Zároveň je také důležité neopomenout fakt, že vysoce kvalifikovaní imigranti nejednou pracují na pracovních pozicích určených pro nekvalifikované pracovníky.

Míra zaměstnanosti migrantů z třetích zemí je všeobecně o pár procentních bodů nižší v komparaci s mírou zaměstnanosti v EU. Závisí však na profilu migrujících obyvatel. Obecně mají vyšší míru zaměstnanosti starší pracovníci a muži. Míra zaměstnanosti taktéž stoupá s celkovou dobou pobytu migranta na pracovním trhu přijímající země EU. Při zkoumání vlivu imigrantů z třetích zemí na míru zaměstnanosti přijímající země studie dříve spíše potvrzovaly, že příliv imigrantů má mírný negativní efekt na celkovou míru zaměstnanosti cílové země.

Naopak v novém tisíciletí růst počtu imigrantů probíhal současně s růstem průměrné míry zaměstnanosti v Evropské unii. V letech 2000-2005 například dle studie Münze et al. (2007) míry zaměstnanosti v původní EU-15 vzrostly o 1,4 % na 65 %. Zároveň studie konstatuje, že ve stejné době podíl imigrantů na celkové zaměstnanosti vzrostl o více než 40 %. Vliv migrace na míru zaměstnanosti se samozřejmě liší mezi jednotlivými zeměmi EU. Přitom je často zmiňován fakt, že je vykazován vyšší růst zaměstnanosti v zemích s převažující imigrací a s méně regulovaným trhem práce. Převážná část studií také zmiňuje, že vliv migrace ze třetích zemí na míru nezaměstnanosti v Evropské unii je velmi malý.

Analýzy vlivu migrace ze třetích zemí na mzdovou úroveň v Evropské unii dokládají, že imigranti ovlivňují mzdovou úroveň domácích pracovníků v zanedbatelném množství, přičemž noví imigranti nejvíce ovlivňují mzdovou úroveň dřívějších imigrantů, kteří jsou na ně nejvíce navázání. Na trhu práce ovlivňují imigranti zejména méně kvalifikované pracovníky. Na jejich mzdy a zaměstnanost pak mají imigranti negativní vliv. (Employment in Europe, 2008)

V současnosti kladou jednotlivé členské státy EU a potažmo Evropská unie jako celek důraz na vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, která je důležitým zdrojem ekonomického růstu. Proto je také pozornost zemí zaměřena na přilákání vysoce kvalifikované pracovní síly z třetích zemí. Přesto však státy Evropské unie zatím

zaostávají v přílivu vysoce kvalifikovaných imigrantů v komparaci s Austrálií, USA či ve srovnání s Kanadou. Například v roce 2000 téměř dvě třetiny vysoce kvalifikovaných imigrantů nesměřovalo do členských zemí EU, nýbrž do zemí severní Ameriky. (Münz, 2007)

3.2 Analýza empirické literatury vlivu migrace na ekonomický vývoj

Téma vlivu migrace na ekonomický vývoj, ať už se jedná o vliv na ekonomiku rozvojových zemí, nebo zemí vyspělých, je již několik desítek let populárním námětem studií odborníků. Následující podkapitola bude proto zaměřena na analýzu studií vybraných autorů, důraz bude kladen na vysvětlení postojů a závěrů vybraných autorů ohledně vlivu imigrace na ekonomický vývoj přijímajících zemí.

Mezi přední odborníky zabývající se vlivem migrace na ekonomický vývoj patří bezpochyby George J. Borjas. Jeho myšlenky bývají dále citovány v mnoha odborných pracích na toto téma. Borjas (1995) říká, že následkem příchodu imigrantů na domácí trh práce dojde k posunu nabídky práce, to povede ke snížení mzdové úrovně a k růstu národního důchodu připadajícího na domácí obyvatele. Přičemž poukazuje na fakt, že pozitivní vliv imigrace je nízký, pokud práce a kapitál jsou snadno zaměnitelné. Studie Friedbergové a Huntové (1995) dále ale tvrdí, že vliv imigrace na domácí mzdovou úroveň je spíše malý.

Tento názor je vyjádřen v řadě dalších studií. Například studie Longhiové, Nijkampa a Poota (2005) analyzovala vliv migrace na mzdovou úroveň. Výsledkem analýzy bylo zjištění, že pokud počet imigrantů na celkové pracovní síle trhu práce vzroste o jeden procentní bod, potom průměrné mzdy poklesnou přibližně o 0,1 %. Dále také označují negativní vliv imigrace na mzdovou úroveň větší v Evropské unii než v USA.

Imigrace má také vliv na zaměstnanost. Avšak jak vyplývá například ze studie Carda (2001), efekt pro domácí pracovní sílu je v celkovém měřítku malý. Card ve své studii, ve které analyzuje trh práce USA, poukazuje na fakt, že dokonce i vliv imigrantů na míru zaměstnanosti pracovníků vykonávajících nejnižší pracovní pozice je relativně nízký. Avšak na městské úrovni dle Carda může vést masivní expanze nové nekvalifikované pracovní síly k nezanedbatelnému snížení míry zaměstnanosti mladých a méně vzdělaných pracovníků.

Také Angrist a Kugler (2003), kteří ve své studii zkoumali vliv imigrantů ze třetích zemí na domácí pracovní sílu v 80. a 90. letech, naznačují, že imigrace má mírný negativní vliv na míru zaměstnanosti. Avšak ve studii Münze et al. (2007) autoři zdůrazňují fakt, že statistické analýzy původní EU-15 týkající se let 2000-2005 ukazují nárůst míry zaměstnanosti, přičemž v těchto zemích v dané době značně stoupl podíl migrantů na celkové zaměstnanosti.

Imigrace má také vliv na ekonomický růst země. Například Carter a Sutch (1997) ve své práci tvrdí, že intenzivní ekonomický růst dle statistických záznamů vznikl v období masivní migrace. HDP na obyvatele v době masivního přílivu imigrantů rostl a stejně tak produktivita práce. Tito autoři také tvrdí, že z imigrace v minulosti těžili v podstatě všechny skupiny domácího obyvatelstva. Kemnitz (2001) ve své studii pomocí modelu analyzoval vliv imigrace na endogenní růst. Podle něj je imigrace prospěšná, pokud imigranti zvýší poměr kapitálu a práce. Imigrace tak bude prospěšná pro domácí obyvatelstvo a celkově pro ekonomický růst v případě, že jsou imigranti v průměru vybaveni kapitálem více než domácí pracovníci.

Borjas (1995) také zastává názor, že pozitivní vliv imigrace by se značně zvýšil v případě imigrace tvořené pouze vysoce kvalifikovanou pracovní silou. Tvzení, že kvalifikovaní imigranti přispívají k lepšímu vývoji ekonomických ukazatelů přijímající země, zastává také Zimmermann a Bauer (2002) a podobný názor ohledně vlivu kvalifikované a nekvalifikované pracovní síly ze zahraničí sdílí většina odborné veřejnosti.

Další otázkou je, zda imigrace znamená fiskální zátěž pro přijímající zemi, nebo naopak imigranti přispívají více do státního rozpočtu oproti tomu, jak moc využívají a čerpají prostředky ze sociálního systému země. Studie Hansona (2003) poukazuje na fakt, že fiskální účinek imigrace je většinou nepatrný. V tomto tvrzení se shoduje většina současných empirických studií. Ke stejnému závěru došli ve své studii i Pekkala Kerr a Kerr (2008), kteří dále zdůrazňují, že imigranti působí rozdílnou fiskální zátěž pro přijímající zemi v závislosti na věku, vzdělanosti a délce pobytu imigrantů.

Při zkoumání studií zaměřujících se přímo na fiskální zátěž imigrantů v určité zemi bychom mohli najít rozdílné závěry. Rozdílnost závěrů Pekkala Kerr a Kerr připisují odlišným nastavením sociálních systémů a politik jednotlivých zemí, použitou metodologií a předpoklady. Příkladem mohou být výsledky studií, které se zaměřují na fiskální efekt imigrantů v USA. Výsledky dřívějších studií se lišily podstatně.

Některé studie přikládaly imigrantům pozitivní fiskální efekt, některé naopak čistou ztrátu.

Zkoumané studie se také shodují v poznatku, že imigranti tvoří odlišnou fiskální zátěž v závislosti na jejich osobních charakteristikách. Tento poznatek potvrzuje studie George J. Borjase (1995). Borjas označil za odůvodněné předpokládat, že čisté fiskální náklady imigrace jsou větší pro nekvalifikované imigrační skupiny vzhledem k větší pravděpodobnosti, že právě nekvalifikovaní imigranti budou využívat mnohem více sociálního systému a platit nižší daně. Stejně tak imigrační přebytek je dle jeho propočtů (příkladem v jeho studii je ekonomika USA) větší pro kvalifikované imigranty.

Lee a Miller (2000) dále poukazují na fakt, že fiskální efekt také ovlivňuje délka pobytu migranta v cílové zemi. Počáteční vliv je pak dle této studie negativní, protože migranti posílají do školy své děti a mají ze začátku nižší výdělků. Zvrat nastává podle propočtů studie po 16 letech. Autoři studie také podotýkají, že negativní i pozitivní fiskální efekt má jak první generace imigrantů, tak i generace následující.

4. Analýza vlivu migrace na ekonomický vývoj Finska

Finsko je vyspělou ekonomikou Evropské unie. Jedná se o zemi, která se vyznačuje jedinečnými a často odlišnými podmínkami na rozdíl od ostatních členských států EU, ať už jde o přírodní podmínky, nebo o specifický sociální systém. Jedná se o řídky obydlenou zemi, celková populace je vzhledem k rozloze nízká – ve Finsku v současnosti žije více než 5,3 milionů obyvatel, což je vzhledem k rozloze přes 338 tisíc km² poměrně málo. Jedná se o řídky obydlenou republiku, přičemž drtivá většina obyvatel je finské národnosti.

Pozornost odborníků je při analýze vlivu migrace na ekonomický vývoj směřována spíše na typické imigrační země, jako je například Velká Británie a Francie. O vlivu migrace na ekonomický vývoj Finska toho nebylo napsáno mnoho, proto bude tato kapitola věnována právě rozsahu migrace ve Finsku a ekonomickým oblastem, které migrace ovlivňuje.

Finsko bylo dlouhou dobu charakterizováno jako země s převažující emigrací. Imigrace začala převládat nad emigrací v 80. letech 20. století. Nárůst imigrace nastal až v 90. letech minulého století, kdy vlivem rozpadu Sovětského svazu a také vstupu do Evropské unie začaly ve Finsku oproti minulosti prudce narůstat počty imigrantů. Země, která se tak dříve vyznačovala minimálním počtem imigrantů, zejména uprchlíků z jiných zemí, si náhle musí zvykat na to, že imigranti stále více začínají pronikat do finské společnosti a také na pracovní trh.

4.1 Vývoj a charakteristika migrace ve Finsku

Jak už bylo zmíněno dříve, Finsko bylo v minulosti spíše emigrační zemí. To potvrzuje například fakt, že již v 17. století mnoho Finů opouštělo svou zemi, mířilo na území současného amerického státu Delaware a tam zakládalo kolonie. Tendence mířit na území severní Ameriky přetrvávaly. Potvrzuje to i fakt, že před druhou světovou válkou většina emigrujících finských obyvatel směřovala právě do Spojených států amerických a na území Kanady. (Tanner, 2011)

Co se týče imigračních toků, před získáním nezávislosti¹ přijížděly na území Finska tisíce Rusů. Po vyhlášení nezávislosti proudili do Finska imigranti z východní Evropy, zejména opět z Ruska. Během 30. let tvořili nové imigranty zejména židé ze střední Evropy. Imigrační politika Finska byla až do 80. let velmi striktní, což přispělo k nízké imigraci. (Triandafyllidou, 2008) Do konce 80. let navíc většinu imigračních toků tvořila zpětná migrace.

Po skončení druhé světové války došlo ke zvratu ohledně směru emigračních toků. Zatímco dřívější emigrační toky směřovaly převážně do severní Ameriky, po druhé světové válce bylo pro finské obyvatelstvo nejoblíbenější zemí sousední Švédsko. Od roku 1945 do roku 1999, jak můžete vidět v následujícím grafu, celkem emigrovalo z Finska do Švédska kolem 535 tisíc finských občanů, do USA a Kanady naopak pouze kolem 41 tisíc, což je znatelný pokles. Mezi lety 1860 – 1944 totiž USA a Kanada přivítali celkem okolo 370 tisíc finských emigrantů. (Korkiasaari, 2003)

Emigrace do Švédska měla převážně ekonomické důvody, poněvadž ekonomická situace v sousední zemi byla znatelně lepší oproti situaci ve Finsku. Dokládá to i fakt, že ve Finsku byla vyšší míra nezaměstnanosti, nižší mzdy a celkově tak bylo výhodné vstoupit na švédský pracovní trh. Emigrace tak částečně mohla přispět mimo jiné i ke snížení míry nezaměstnanosti ve Finsku.

Zatímco dřívější emigrace byla charakterizována spíše jako emigrace méně kvalifikované pracovní síly, v současnosti je Finsko často v souvislosti s emigrací konfrontováno s problémem brain drainu. To je zapříčiněno faktem, že obyvatelé, kteří opouštějí Finsko, jsou často vysoce kvalifikovanou pracovní silou. Zejména emigranti směřující do severní Ameriky, do Austrálie či například právě do Švédska mnohdy znamenají pro finský trh práce ztrátu zkušených a vzdělaných odborníků.

¹ Finsko získalo nezávislost v roce 1917.

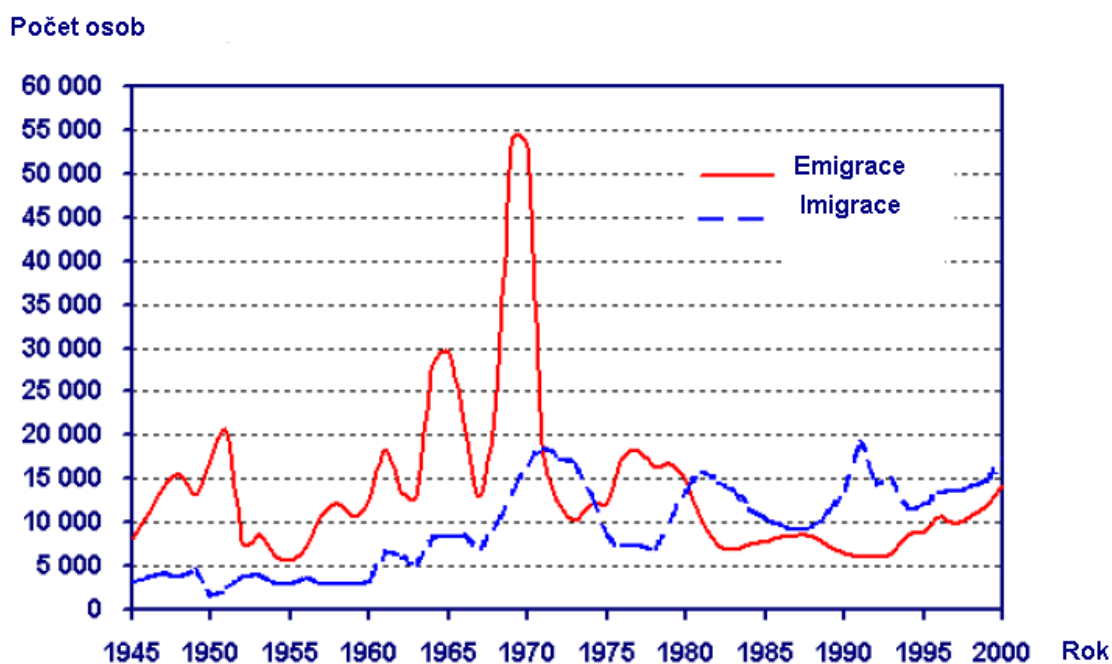
Tabulka č. 4.1: Emigrace z Finska v letech 1860 – 1999

Cílová země	Období	
	1860 - 1944	1945 - 1999
Švédsko	(45 000)	535 000
Zbytek Evropy	(55 000)	125 000
Spojené státy americké	300 000	18 000
Kanada	70 000	23 000
Latinská Amerika	1 000	5 000
Asie	500	6 000
Afrika	1 000	4 000
Oceánie	3 500	20 000
Celkem	476 000	736 000

Zdroj: Korkiasaari, 2003, vlastní zpracování

Emigrační tendence se zvyšovaly, až dosáhly svého vrcholu v 70. letech. Následně došlo k prudkému poklesu emigračních toků a počty emigrujících obyvatel již byly na poměrně nízké úrovni, přičemž zároveň docházelo k postupnému nárůstu imigrantů směřujících do země. Jak můžeme vidět v následujícím grafu, imigrace byla dlouhou dobu nižší oproti emigraci. Od 80. let začalo množství imigrantů směřujících do Finska být permanentně vyšší než množství emigrantů.

Graf č. 4.1: Migrace ve Finsku 1945 - 2000

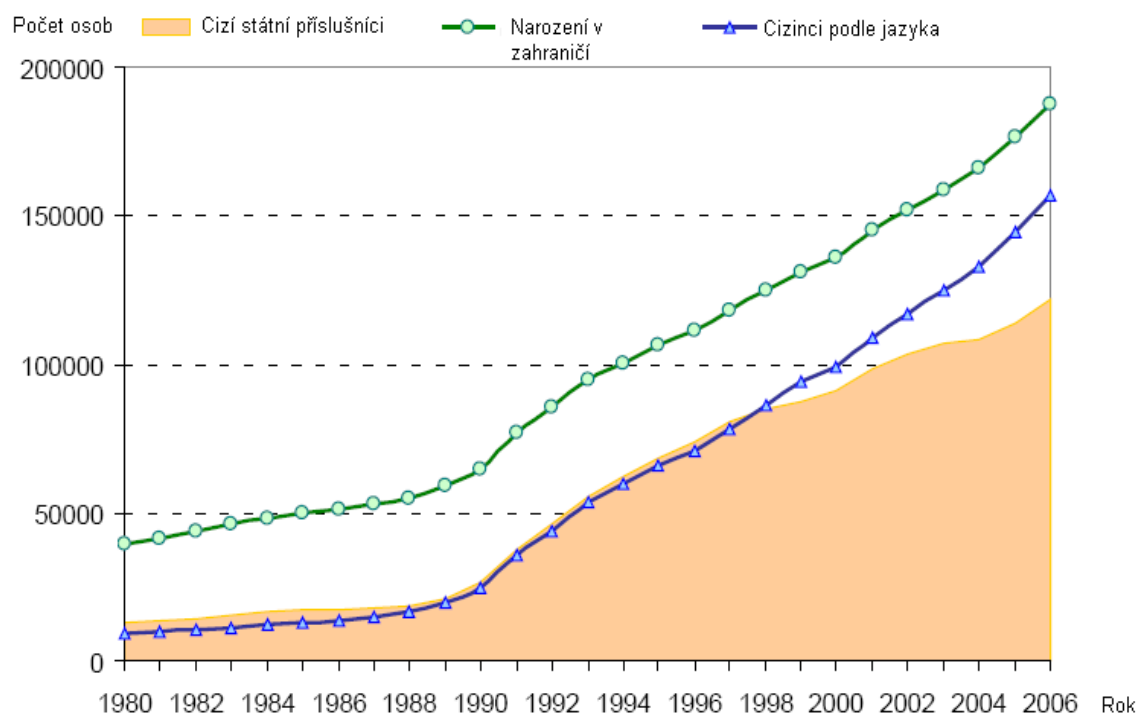

Zdroj: Korkiasaari, 2003, vlastní zpracování

Tato nenadálá změna byla zapříčiněna zejména depresí, jež zasáhla švédskou ekonomiku. K poklesu emigrace přispělo rovněž snižování ekonomických disparit mezi zeměmi. Rozdíly v nezaměstnanosti, mzdové úrovni, životním standardu a dalších oblastech již nebyly tak znatelné.

Imigranti, kteří přijížděli v 80. letech do Finska, však stále tvořili zanedbatelný podíl z celkové finské populace. Celkový počet přijíždějících imigrantů byl v 80. letech velmi nízký i v komparaci s množstvím imigrantů směřujících do zemí západní Evropy. V porovnání s minulým vývojem byla mnohonásobně vyšší imigrace zaznamenána od 90. let. Zatímco v 80. letech zahraniční obyvatelstvo ve Finsku málokdy přesáhlo hranici dvaceti tisíc, v 90. letech počet imigrantů ve Finsku postupně vzrůstal a na začátku nového tisíciletí již dosahoval téměř sto tisíc.

Graf č. 4.2: Imigrace ve Finsku v letech 1980 - 2006

Zdroj: Heikkilä, 2010, vlastní zpracování

Nejnovější data finského statistického úřadu ohledně migrace ve Finsku udávají, že celkový počet cizinců v roce 2010 činil 167 954 osob. 65 % osob narozených v zahraničí pochází z Evropy. Na druhém místě jsou imigranti z Asie, kteří tvoří necelou jednu pětinu obyvatel narozených v zahraničí. Vysoký podíl imigrantů

z Evropy a Asie je tvořen z velké části imigranty z Estonska a Ruska. (OSF : population structure, 2011)

Graf č. 4.3: Osoby žijící ve Finsku narozené v zahraničí dle místa narození (na konci roku 2010)

Zdroj: OSF : population structure, 2011, vlastní zpracování

Dle statistik z loňského roku totiž imigranti z Estonska tvoří celkem více než 29 tisíc osob. Imigrantů z Ruska je ve Finsku jen nepatrně méně, kolem 28 a půl tisíce. (Population : foreigners in Finland, 2011) Usnadnění vstupu estonským migrantům podporuje členství obou států v Evropské unii. Ačkoliv Estonci přistoupili k Evropské unii již v roce 2004, Finsko první dva roky kontrolovalo toky pracovní síly do země, od roku 2006 však Estonci mají přístup k práci ve Finsku stejný jako samotní Finové, což také přispělo k podpoření migračních toků mezi Estonskem a Finskem.

Jak již bylo zmíněno dříve, Finsko vykazuje čistou imigraci nepřetržitě již od 80. let minulého století. Počet imigrantů převažuje nad emigranty rok od roku více. Zatímco například v roce 2000 činila čistá migrace necelých 2 600 osob, v roce 2008 to již bylo téměř 15 500 osob. V následujícím roce sice čistá migrace činila o něco méně, což bylo zapříčiněno bezpochyby světovou hospodářskou krizí, avšak i přesto proudí do Finska nadále tisíce imigrantů. (OSF : migration, 2010)

4.2 Vliv migrace na ekonomický vývoj Finska

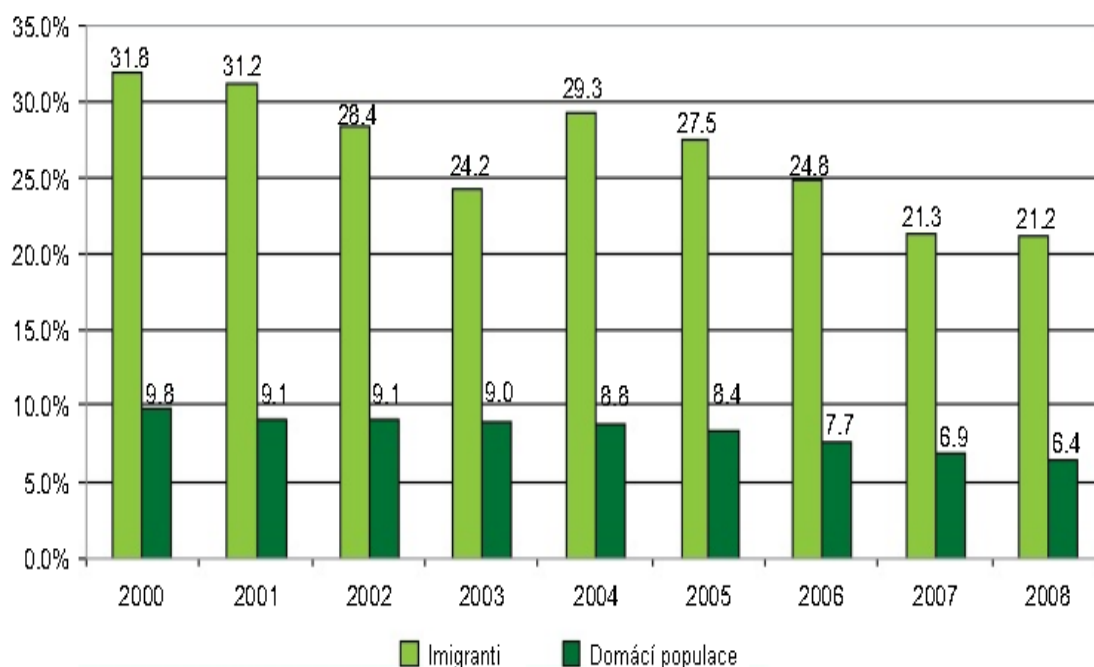
Jedním z nejdůležitějších ekonomických cílů všech vyspělých zemí je dosažení nízké nezaměstnanosti. Mezi základní čtyři makroekonomické veličiny, které jsou

sledovány, proto patří průměrná roční míra nezaměstnanosti. Migrace může ovlivnit celkovou míru nezaměstnanosti vysílající i přijímající země.

Zaměstnanost imigrantů je problematickou oblastí většiny přijímajících zemí. Imigranti často negativně ovlivňují vývoj míry zaměstnanosti i nezaměstnanosti. Začleňování imigrantů na trh práce není vždy jednoduché. Platí to i v případě migrace ve Finsku. Rozdíly mezi mírou zaměstnanosti imigrantů a domácích pracovníků jsou poměrně značné. Mezera mezi zaměstnaností domácích pracovníků a mezi zaměstnaností imigrantů je ve Finsku vyšší oproti mezeře v zaměstnanosti například v USA a v Austrálii. (Sarvimäki, 2010)

I průměrná roční míra nezaměstnanosti imigrantů je, jak lze vypočítat z grafu 4.4, mnohem vyšší v komparaci s průměrnou roční mírou nezaměstnanosti domácí populace. Zatímco míra nezaměstnanosti imigrantů se od roku 2005 postupně snižovala, což naznačovalo pozitivní vývoj, světová hospodářská krize v roce 2009 zasáhla v oblasti míry nezaměstnanosti i Finsko. To se projevilo na stoupající míře nezaměstnanosti domácího obyvatelstva i imigrantů.

Graf č. 4.4: Míra nezaměstnanosti domácí populace a imigrantů v letech 2000 - 2008

Zdroj: Platonova, 2010, vlastní zpracování

V roce 2009 činila průměrná míra nezaměstnanosti imigrantů dokonce více než 26 %, což je oproti 21 % v roce 2008 značný nárůst. (Platonova, 2010) Míra nezaměstnanosti domácího obyvatelstva byla v roce 2009 8,2 %. I tady nastal nárůst, avšak rozdíly mezi mírami nezaměstnanosti mezi imigranty a domácí populací jsou stále velmi velké.

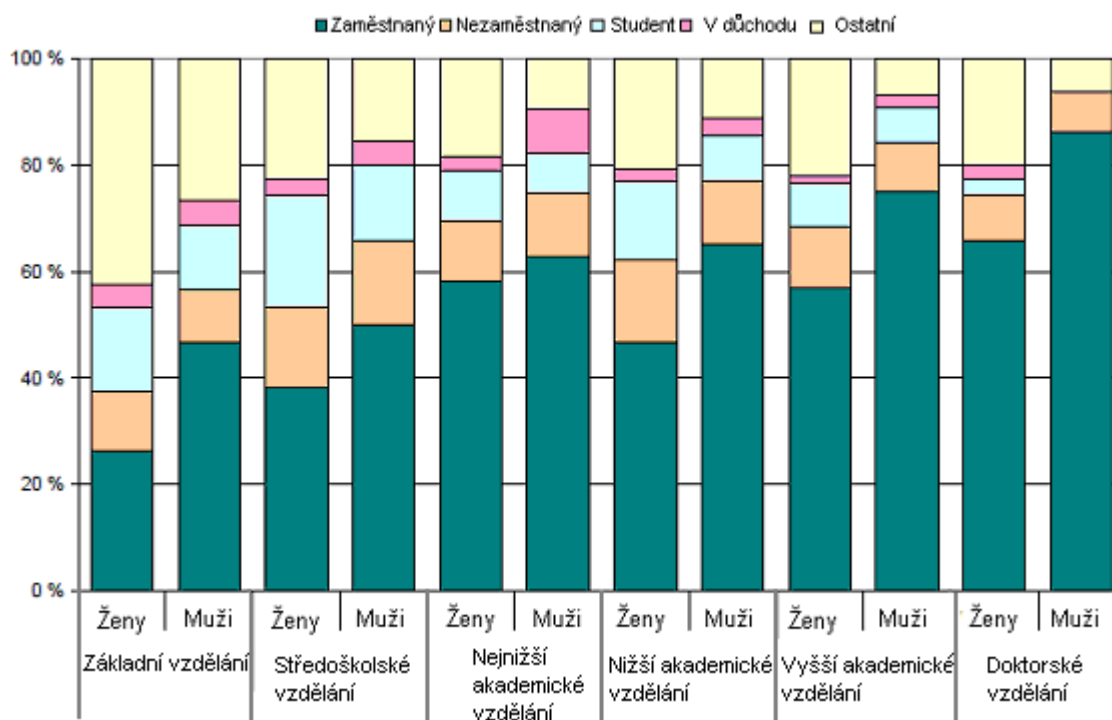
Vzhledem k předešlé statistice lze usuzovat, že imigrační toky mají spíše negativní vliv na celkovou zaměstnanost ve finské ekonomice. Avšak je důležité podotknout, že tento vliv je pouze nepatrný. Obyvatelstvo zahraničního původu totiž tvoří stále pouze několik procent z celkové finské populace. Bauer a Zimmermann (1999) ve své studii hodnotili dopad imigrace na míru nezaměstnanosti v EU-15. Dle jejich studie růst podílu imigrantů v pracovní síle v rozsahu 1 % zapříčiní růst míry nezaměstnanosti pouze o 0,2 procentního bodu.

Příliv imigrantů do Finska ročně činí kolem 26 tisíc osob, což je ve srovnání s jinými zeměmi, například ve srovnání s Velkou Británií či Francií, poměrně malé číslo. Dopady imigrace na zaměstnanost ve Finsku jsou tedy mnohem nižší než v řadě zemí Evropské unie vzhledem k tomu, že roční příliv imigrantů do Finska výrazně nezvyšuje jejich podíl v celkové pracovní síle.

Dále je důležité zdůraznit, že míra nezaměstnanosti imigrantů je odlišná napříč skupinami migrantů v závislosti na jejich osobních charakteristikách. Rozdíly v zaměstnanosti imigrantů jsou znatelné zejména pokud se zaměříme na úroveň vzdělání finských imigrantů. Dle teorie trpí nejvyšší nezaměstnaností v zásadě pracovníci s nejnižším vzděláním. Není tomu jinak i v souvislosti s nezaměstnaností imigrantů.

Jak můžeme vidět v následujícím grafu, nejvyšší nezaměstnaností ve Finsku trpí právě imigranti s nejnižším (základním) vzděláním. Nezaměstnaností jsou naopak postiženi nejméně zejména imigranti s vysokoškolským vzděláním. Pro finskou ekonomiku, především pro trh práce, je potom z tohoto úhlu pohledu prospěšnější imigrace kvalifikované pracovní síly.

Graf č. 4.5: Hlavní aktivita imigrantů rok po příjezdu do Finska dle pohlaví a vzdělání

Zdroj: Heikkilä, 2010, vlastní zpracování

Rozdíly v mírách nezaměstnanosti jsou značné i pokud se zaměříme na zemi původu imigrantů. Nejvíce pak ovlivňují nezaměstnanost ve Finsku zejména imigranti pocházející z jižní a jihovýchodní Asie a také z Afriky. Přičemž z Asie měli největší míru nezaměstnanosti v roce 2009 imigranti pocházející z Iráku. Jejich míra nezaměstnanosti činila v průměru neuvěřitelných 71,2 %. Velmi vysokou míru nezaměstnanosti měli také imigranti z Afghánistánu (67,1 %). Imigranti z Iránu měli téměř 55 % míru nezaměstnanosti. (Platonova, 2010)

Tabulka č. 4.2: Míra nezaměstnanosti migrantů ze třetích zemí podle země původu v roce 2009 (v %)

Irák	71,2
Afghánistán	67,1
Súdán	63,1
Somálsko	59,7
Irán	54,9
Maroko	50,6
Vietnam	40,0
Rusko	35,9

Thajsko	32,9
Turecko	28,9
Ukrajina	25,0
Bosna a Hercegovina	21,7
Spojené státy americké	13,7
Čína	12,6
Indie	11,9
Japonsko	11,6
Kanada	7,6

Zdroj: Platonova, 2010, vlastní zpracování

Mezi imigranty z Afriky měli největší míru nezaměstnanosti imigranti ze Súdánu a ze Somálska. Průměrná míra nezaměstnanosti imigrantů ze Súdánu činila v roce 2009 více než 63 %, průměrná míra nezaměstnanosti imigrantů ze Somálska byla v roce 2009 jen nepatrně nižší, činila téměř 60 %. (Platonova, 2010) Částečně je míra nezaměstnanosti těchto migrantů zapříčiněna světovou hospodářskou krizí, která v roce 2009 dolehla na finskou ekonomiku, avšak i před krizí byla míra nezaměstnanosti imigrantů z těchto zemí znatelně nad průměrnou mírou nezaměstnanosti imigrantů.

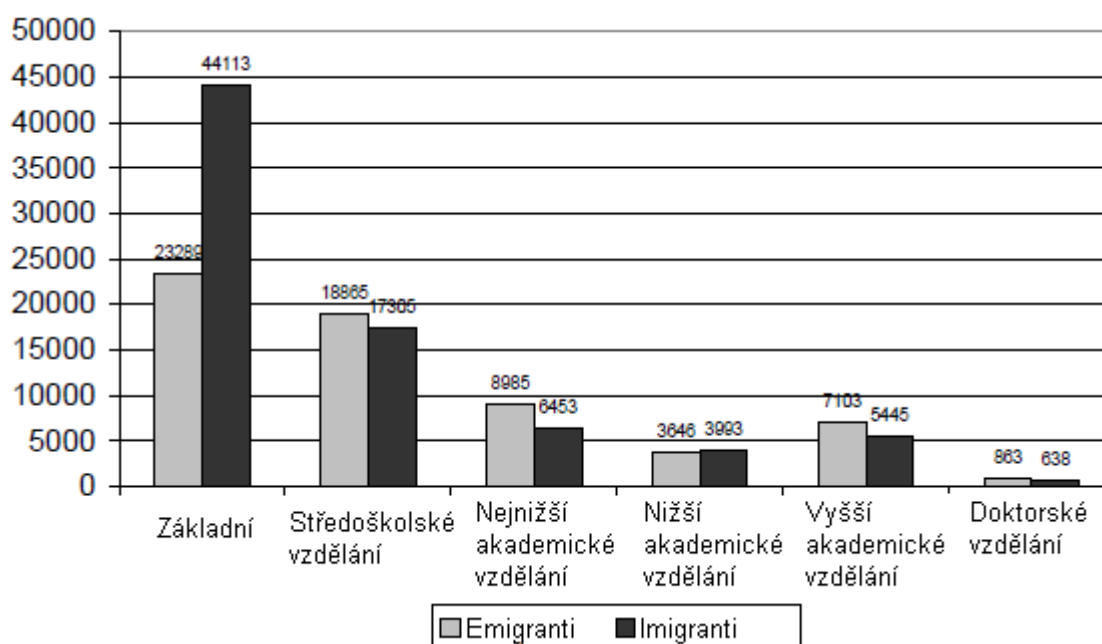
V komparaci s mírou nezaměstnanosti domácí pracovní síly byl rozdíl ještě mnohem více patrný. Velká část imigrantů s vysokou mírou nezaměstnanosti přichází do Finska z jiných než ekonomických důvodů, nejčastěji se jedná o uprchlíky a velmi často jde o nekvalifikovanou pracovní sílu. Do Finska míří stále více uprchlíků, což se projevuje na celkových ekonomických ukazatelích imigrantů.

Zvýšený příliv uprchlíků je zapříčiněn mimo jiné migrační politikou Finska. Restriktivní opatření, která jsou zavedena na omezení přílivu uprchlíků, nejsou tak přísná jako u jiných zemí Evropské unie. Imigranti z jižní, jihovýchodní Asie a Afriky tak mají na finskou ekonomiku spíše negativní vliv. Zvyšují jak průměrnou míru nezaměstnanosti imigrantů, tak celkovou průměrnou míru nezaměstnanosti Finska. Nezaměstnaní imigranti pak pobírají nejrůznější sociální dávky a znamenají zátěž na sociální systém země.

Ačkoliv je v současnosti Finsko charakterizováno čistou migrací, často je v souvislosti s finskou migrací zmiňován problém s odlivem kvalifikované pracovní síly. Odliv kvalifikované pracovní síly a související úbytek lidského kapitálu v zemi může mít negativní vliv na tempo růstu finské ekonomiky. Je opravdu Finsko konfrontováno s problémem brain drainu, nebo naopak čistá migrace zapříčiňuje brain gain?

Nalezení odpovědi může napomoci statistika migrace. Pokud se podíváme na vývoj migrace v blízké minulosti, zjistíme, že ačkoliv převažovala čistá migrace, větší část imigrantů byla vybavena, jak bylo již zmíněno dříve, nižší zásobou lidského kapitálu. Imigranty jsou často lidé se základním a středním vzděláním. Statistiky emigrantů pak naznačují, že finští emigranti (zejména emigranti směřující do USA, Kanady a Austrálie) jsou v komparaci s imigranty častěji vysokoškolsky vzdělaní lidé.

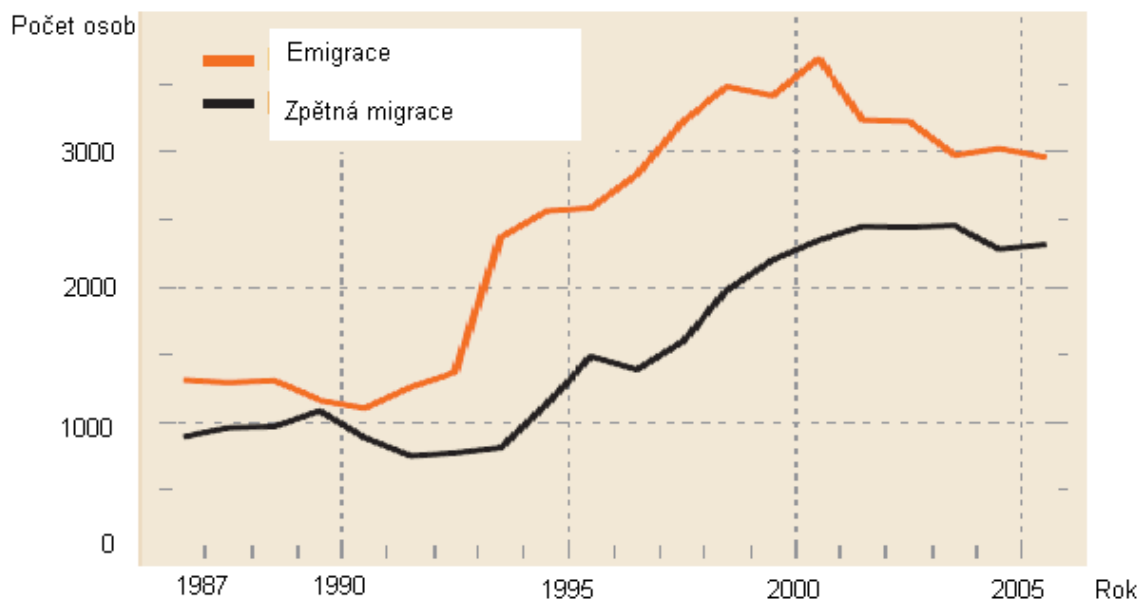
Graf č. 4.6: Brain Drain ve Finsku (1994 – 2000)

Zdroj: Pirttilä, 2003

Z grafu 4.6 je vidět, že zatímco počet imigrantů se základním vzděláním značně převyšoval v letech 1994 – 2000 počet emigrantů se základním vzděláním, pokud se jedná o migraci s vyšším než základním vzděláním, počet imigrantů směřujících do Finska byl celkově nižší v komparaci s počtem emigrantů odcházejících ze země. Obdobný je i současný stav migrace ve Finsku. Tyto statistiky tak dokazují, že ve Finsku dochází spíše k odlivu kvalifikované pracovní síly ze země. Nedostatek a odliv odborníků z nejrůznějších oblastí má jak negativní vliv na trh práce Finska, tak na ekonomický růst země.

Graf č. 4.7: Migrace vysoce vzdělaných obyvatel narozených ve Finsku v letech 1987 - 2005

Zdroj: Johansson, 2008, vlastní zpracování

Důležité je přilákat vysoce kvalifikovanou pracovní sílu ze zahraničí, udržet domácí odborníky v zemi a popřípadě se snažit zatraktivnit pro finské emigranty alternativu zpětného návratu na domácí trh práce. Z grafu č. 4.7 je patrné, že v 90. letech a na začátku nového tisíciletí z Finska odcházelo více kvalifikovaných pracovníků ve srovnání s počtem pracovníků, kteří se vraceli zpět. Ačkoliv v posledních letech dochází ke snižování rozdílu mezi emigrací a zpětnou migrací, od poloviny 90. let docházelo k průměrné ztrátě vysoce kvalifikované pracovní síly v rozsahu 1 000 pracovníků. Je však důležité poznamenat, že společně s úbytkem vzdělaných pracovníků vlivem emigrace docházelo zároveň k značnému zvyšování podílu vzdělaných pracovníků v zemi, což bezpochyby podstatně snižuje dopad odlivu kvalifikovaných pracovníků na ekonomický vývoj ve Finsku. (Johansson, 2008)

I přesto však průzkumy prokázaly, že finská ekonomika vykazuje nedostatek kvalifikované pracovní síly v řadě odvětví. Mnoho firem trpí nedostatkem kvalifikovaných pracovníků a zaměřuje svoji pozornost do zahraničí. Imigrace vysoce kvalifikovaných pracovníků ale může přispět nejen k zaplnění mezery na trhu práce, nýbrž také ke zvyšování lidského kapitálu Finska, k šíření nových znalostí, vědomostí a následně k podpoření ekonomického růstu země.

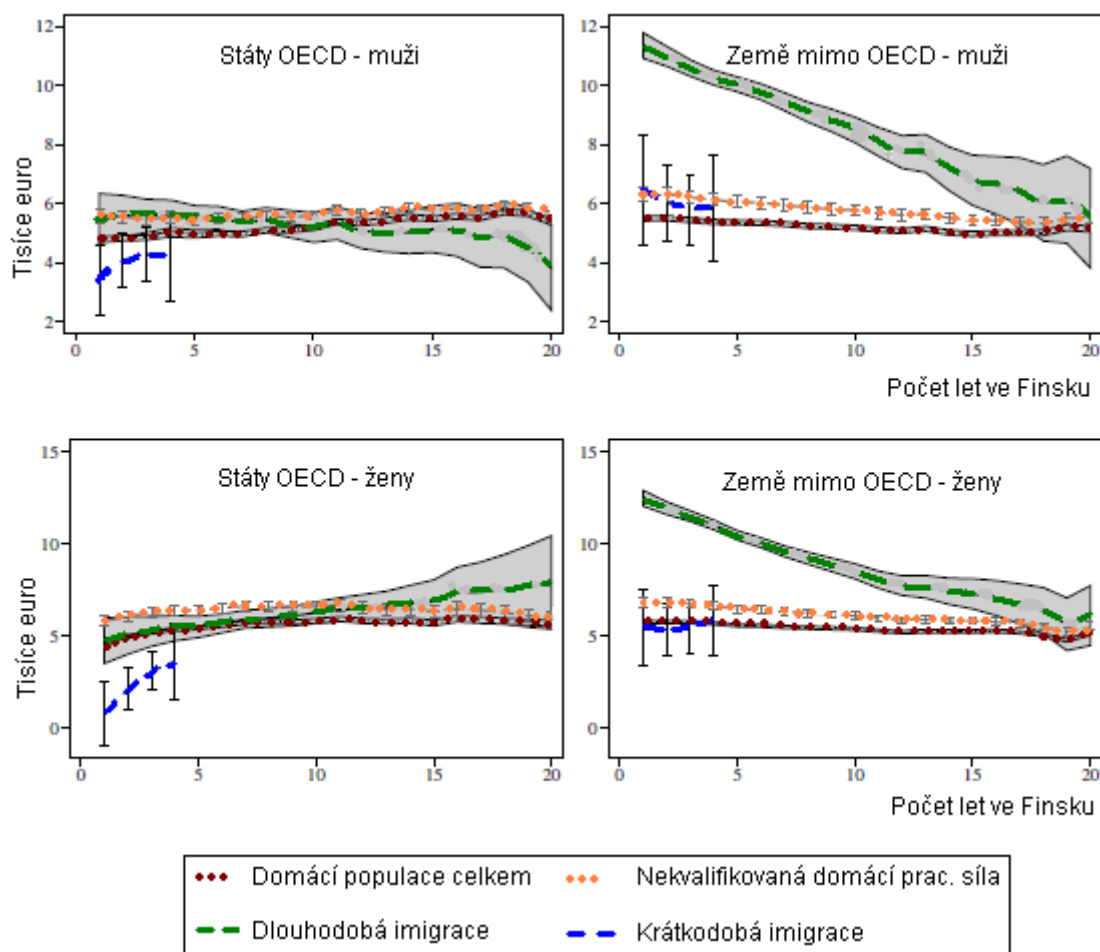
Vzhledem k tomu, že Finsko je označováno jako sociální stát, je důležité popsat vliv imigrace na sociální systém. Finsko je charakterizováno poměrně rozsáhlou nabídkou sociálních služeb a poskytuje svým občanům celou škálu nejrozličnějších sociálních dávek. Aby byl systém vyvážený, finští občané musí platit v porovnání s většinou zemí Evropy poměrně vysoké daně. Je proto logické, že občané s vyšší mírou nezaměstnanosti přispívají do státního rozpočtu prostřednictvím daní mnohem méně v komparaci s pracujícími obyvateli. Otázkou potom je, zda imigranti tvoří fiskální zátěž země.

Finská vláda se snaží o zapojení imigrantů například v zákoně o integraci přistěhovalců a přijímání žadatelů o azyl. Zákon zaručuje imigrantům pobírání nejrozličnějších příjmů od státu výměnou za jejich závaznou účast v programech, jenž slouží k dalšímu vzdělávání a tréninku imigrantů, v programech zaměstnanosti a podobně. Tyto programy slouží k zvýšení jejich participace na trhu práce a celkově k jejich lepšímu začlenění do společnosti. V souhrnu je tak vyvíjena snaha zapojit imigranty do společnosti jako aktivní členy přispívající svým dílem do systému. (Kalekin-Fishman, 2006)

Protože tvoří ve Finsku větší část imigrace lidé se základním a středoškolským vzděláním, mají imigranti spíše negativní vliv na sociální systém státu. Lze od nich očekávat, že jejich příspěvek do státního rozpočtu v podobě daní bude nižší než množství prostředků, jež od státu získají.

Vliv imigrace na sociální systém Finska se liší také podle země původu imigrantů. V grafu č. 4.8 je vidět celkové roční množství sociálních transferů obdržené imigranty mužského a ženského pohlaví ve vazbě na zemi původu. Imigranti jsou rozděleni do dvou skupin. První skupinu tvoří imigranti z členských států OECD a druhou skupinu tvoří imigranti pocházející z ostatních zemí světa. Rozsah sociálních transferů je často závislý na příjmu domácností, proto následující graf znázorňuje sociální transfery domácností imigrantů. (Sarvimäki, 2010)

Graf č. 4.8: Celkové roční množství sociálních transferů obdržené imigranty mužského a ženského pohlaví

Zdroj: Sarvimäki, 2010, vlastní zpracování

Podle analýzy Sarvimäkiho (2010) imigranti z členských států OECD pobírají již od prvních roků po svém příjezdu do Finska v průměru srovnatelné množství sociálních transferů jako domácí populace. Vzhledem k faktu, že jejich sociální příjmy jsou v podstatě na stejné úrovni jako sociální příjmy domácího obyvatelstva, neznamenají imigranti z členských zemí OECD větší zátěž na sociální systém země. Jedná se však o celkový průměrný dopad imigrantů z těchto zemí. Předešlá analýza vlivu jednotlivých skupin imigrantů na ekonomický vývoj naznačuje, že i v případě vlivu na sociální systém země existují rozdíly v pobírání sociálních dávek a ve využívání sociálních služeb mezi jednotlivými členskými zeměmi, mezi imigranty s různou úrovní vzdělání a podobně.

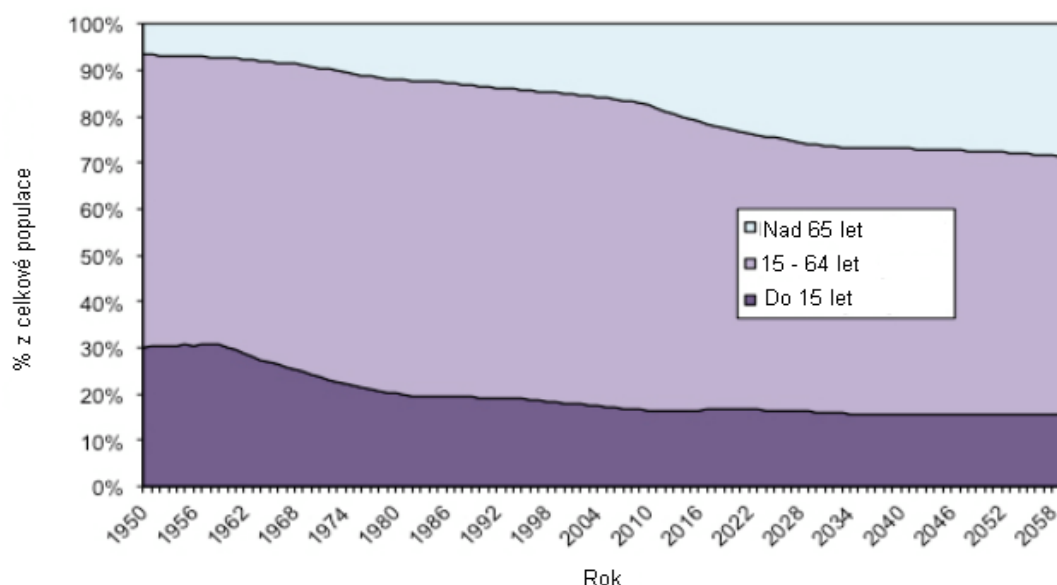
Domácnosti imigrantů z nečlenských zemí OECD pobírají první rok svého pobytu ve Finsku v podstatě dvojnásobek sociálních transferů oproti srovnatelné finské domácnosti. S přibývajícími roky se výše jejich přijatých sociálních transferů postupně snižuje a po přibližně dvaceti letech pobytu ve Finsku dosahuje úrovně srovnatelné s finskými domácnostmi.

Imigranti z nečlenských zemí OECD tak ovlivňují negativně finský sociální systém. Nejedná se pouze o zvýšené využívání sociálních transferů, ale také jejich příspěvek do sociálního systému v podobě daní je mnohem nižší. Se vzrůstající dobou pobytu v zemi se snižuje negativní vliv těchto imigrantů prostřednictvím zvyšujícího se začlenění těchto osob na trzích práce a potažmo prostřednictvím celkově se zvyšující participace ve finské společnosti.

Finsko je a dále bude konfrontováno s problémem stárnoucí populace. Statistiky dokonce upozorňují na fakt, že právě Finsko se Švédskem budou v následujících letech patřit mezi země s největším poklesem populace v pracovním věku. Obavy ohledně stárnoucí populace nejsou neopodstatněné vzhledem k faktu, že za pár let budou odcházet do důchodu silné finské ročníky. Vývoj populace je znázorněn v grafu č. 4.6.

Odhad populačního vývoje naznačuje budoucí úbytek obyvatel v produktivním věku, který bude kompenzován přírůstkem obyvatel v důchodovém věku. Úbytek populace v pracovním věku se projeví jak na trhu práce, tak zasáhne sociální systém země. Úbytek obyvatel v produktivním věku může částečně nahradit imigrace.

Graf č. 4.6: Struktura populace – vývoj a odhad do roku 2060

Zdroj: Tanner, 2011

Ovšem pokud zaměříme svou pozornost na statistiky imigrace ve Finsku, můžeme zjistit, že i přes dříve zmíněný nárůst počtu imigrantů je Finsko stále považováno za zemi s nízkou imigrací. Imigranti v současnosti tvoří pouze kolem 3 % populace. Imigrace tak zatím věkovou strukturu finské populace příliš neovlivnila. Statistiky však dokazují, že počet imigrantů rok od roku dále narůstá. Předpokládá se, že význam imigrantů v souvislosti se stárnutím finské populace vzroste zejména v budoucnosti, avšak imigrace již teď ovlivňuje populační růst Finska.

Populační růst je totiž již od roku 2007 více závislý na imigraci než na přirozeném růstu domácí populace. Například v roce 2007 téměř tři pětiny populačního růstu ve Finsku byly tvořeny migračním přebytkem. Studie Ismo Söderlinga (2010) z Institutu migrace dokonce naznačila, že i pouhé udržení současné úrovně populace v pracovním věku bude vyžadovat výskyt rozsáhlé imigrace.

Finsko si uvědomuje prospěch, který může přinést imigrace, a proto je v současnosti migrační politika Finska mnohem více nakloněná imigraci, než tomu bylo dříve. Rostoucí imigrace by mohla být v kombinaci s dalšími opatřeními dočasným řešením problému stárnutí populace a také by mohla přispět k zaplnění současných (a v budoucnosti pravděpodobně mnohem více rozsáhlých) mezer na trhu práce.

Je tedy více než pravděpodobné, že imigranti ovlivní finskou ekonomiku ve větším měřítku spíše v budoucnosti. V současnosti však finští obyvatelé jsou spíše proti nárůstu imigrace a začleňování současných imigrantů mezi původní obyvatele je problematické. Postoj finských obyvatel v souvislosti s imigrací je ve Finsku komplikovanější ve srovnání s postoji v jiných členských státech Evropské unie.

Pro zemi, jejíž občané jsou mnoho let zvyklí na homogenní společnost bez větších skupin obyvatel jiných národností, je to pochopitelné. V následujících letech tak bude potřeba vzhledem k narůstající důležitosti imigrantů vyřešit problém se začleňováním imigrantů do společnosti a bude zapotřebí výhodným nastavením povzbudit migrační toky do země.

5. Závěr

V současnosti snad nenajdeme vyspělou zemi, která by se vyznačovala nulovou migrací. Existují však země, které jsou migrací zasaženy méně a také země, které jsou charakterizovány poměrně značnými proudy migrace. Některé země tak zažívají v podstatě „migrační renesanci“, jiné jsou stále charakterizovány poměrně nízkou migrací, i přes vynaloženou snahu tento trend změnit.

Pokud je naším cílem analyzovat vliv migrace na ekonomický vývoj určité země, je důležité znát základní pojmy spojené s migrací. Samotnou migraci můžeme definovat jako proces, během něhož dochází buď k pohybu osob uvnitř daného státu, nebo přes hranice určitého státu. Migrace za hranice daného státu se označuje jako vnější migrace, migrace uvnitř daného státu se označuje jako migrace vnitřní. Diplomová práce je zaměřena především na migraci vnější. Dle statistik jsou přijímajícími zeměmi většinou země více rozvinuté.

Důležité je také rozdělení migrace na dobrovolnou a nucenou. Příkladem dobrovolné migrace může být například migrace za prací. Mezi nucenou migraci můžeme zařadit takovou migraci, při které odchází z daného území obyvatelé například z důvodu přírodní katastrofy, jež zasáhla domácí území. Při studiu migrace můžeme narazit na různé důvody migrace. Mezi hlavní důvody migrace patří ekonomické, politické, ekologické a demografické důvody.

V současnosti existuje řada migračních teorií, které se snaží vysvětlit migrační toky a jejich vliv na země. Za první důležitý počín v rámci teorií migrace jsou považovány Ravensteinovy zákony migrace. Ravensteinovy zákony migrace byly následovány množstvím migračních teorií, mezi které můžeme zařadit neoklasickou teorii migrace, Harris-Todaro model, historicko-strukturalistickou teorii, teorii duálního trhu, teorii „push-pull“ faktorů a mnohé další.

Migrace má rozlišné ekonomické dopady na přijímající a vysílající země. Pokud se zaměříme na přijímající země, kterými vyspělé země jsou spíše, zjistíme, že migrace má v těchto zemích vliv na trh práce, přičemž platí, že imigrace může zapříčinit snížení zaměstnanosti domácího obyvatelstva, pokud přepustí svoje pracovní pozice imigrantům. Pozitivní efekt migrace nastane tehdy, pokud je cílový trh práce charakterizován přebytkem poptávky po práci.

Podle statistik trpí imigranti převážně vyšší mírou nezaměstnanosti v komparaci s domácím obyvatelstvem, příliv migrace tak může zapříčinit zvýšení celkové míry

nezaměstnanosti země. Tento negativní dopad je však většinou zanedbatelný. Nepatrný je také vliv imigrantů na mzdovou úroveň. V dlouhém období sice může dojít ke snížení mzdové úrovně, avšak pouze v malém rozsahu. Imigranti mají také vliv na sociální systém země. Pokud prostředky, které čerpají ze systému, jsou vyšší oproti prostředkům, které do systému vloží prostřednictvím daní, potom je jejich vliv na sociální systém země negativní. V opačném případě je jejich vliv pozitivní. Co se týče vlivu imigrantů na růst, k posílení ekonomického růstu země více přispívají vysoce kvalifikovaní imigranti.

Přestože vývoj migračních toků během posledních let vykazuje značný nárůst oproti předchozím několika dekadám, nelze jednoznačně říci, že dochází v současnosti k nebývalým proudům migrace. V minulosti můžeme najít období, která byla charakterizována značnými migračními toky. Zároveň však v minulosti bývala období, ve kterých docházelo k poměrně nízké migraci obyvatelstva jednotlivých zemí.

Pokud se zaměříme na Evropskou unii, v současnosti tvoří migrace celkově více než tři čtvrtiny celkového populačního přírůstku. Největší podíl migrantů má dle statistik Německo s více než 10 miliony populace narozené v zahraničí. Velký podíl imigrantů má také Francie (6,5 milionů), Velká Británie (necelých 6 milionů), Španělsko (necelých 5 milionů) a Itálie (2,5 milionů). Dle statistik migrace v EU nepatrně zvyšuje celkovou míru nezaměstnanosti, přispívá k mírnému snižování mzdových sazeb a k podpoření ekonomického růstu v zemích EU.

Hlavním cílem diplomové práce bylo analyzovat vliv migrace na ekonomický vývoj ve Finsku. Vliv migrace na ekonomický vývoj ve Finsku se liší v závislosti na charakteristikách jednotlivých skupin. Například méně vzdělané skupiny imigrantů mají negativní vliv na zaměstnanost a sociální systém, zatímco skupiny imigrantů s vysokoškolským vzděláním působí pozitivně na trh práce, sociální systém a na ekonomický růst. Co se týče vlivu na sociální systém země, imigranti původem ze zemí mimo OECD tvoří mnohem vyšší fiskální zátěž oproti imigrantům ze zemí OECD. S prodlužující se dobou pobytu ve Finsku však jejich negativní vliv slábne.

V roce 2009 činila průměrná míra nezaměstnanosti imigrantů více než 26 %, míra nezaměstnanosti domácího obyvatelstva byla v roce 2009 8,2 %. Závěr je tedy takový, že imigranti působí spíše negativně na celkovou míru nezaměstnanosti v zemi. Na druhou stranu z analýzy vyplynulo, že v budoucnosti bude zapotřebí imigrantů k zmírnění negativních důsledků stárnutí finské populace. V souhrnu lze také říci, že se Finsko potýká s problémem brain drainu, poněvadž množství vzdělaných obyvatel

odcházejících ze země je vyšší v komparaci s množstvím vzdělaných osob přicházejících do Finska ze zahraničí.

Seznam použité literatury

Knižní publikace

BECKER, Gary S. *Human capital : a theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. 3. vyd. Chicago : University of Chicago Press, 1994. 402 s. ISBN 0-226-04119-0.

KALEKIN-FISHMAN, Devorah; PITKÄNEN, Pirkko (ed.). *Multiple citizenship as a challenge to European nation-states*. Rotterdam : Sense Publishers, 2006. 296 s. ISBN 9077874-86-0.

TRIANDAFYLLIDOU, Anna; GROPAS, Ruby (ed.). *European immigration : a sourcebook*. Ashgate Publishing Group, 2008. 400 s. ISBN 9780754685333.

ZIMMERMANN, Klaus F.; BAUER, Thomas (ed.). *The economics of migration. volume I : the migration decision and immigration policy*. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, Inc., c2002. 513 s. ISBN 1-85898-756-3.

ZIMMERMANN, Klaus F.; BAUER, Thomas (ed.). *The economics of migration. volume IV : migration and the natives*. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, Inc., 2002. 528 s. ISBN 1-85898-756-3.

Elektronické publikace

ANGRIST, Joshua D.; KUGLER, Adriana D. Protective or counter-productive? Labour market institutions and the effect of immigration on EU natives. *The Economic Journal* [online]. June 2003, pp. 302-331 [cit. 19. 3. 2011]

BARRELL, Ray; FITZGERALD, John; RILEY, Rebecca. EU enlargement and migration : assessing the macroeconomic impacts. *NIESR Discussion Paper Series* [online]. 2007, No. 292 [cit. 18. 2. 2011]. Dostupný z WWW:

<http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/5th_enlargement/facts_figures/eu_enlargement_and_migration.pdf>.

BAUER, Thomas K.; ZIMMERMANN, Klaus F. Assessment of possible migration pressure and its labour market impact following EU enlargement to Central and Eastern Europe. *Research Report Series* [online]. July 1999, IZA Research Report No. 3 [cit. 30. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<ftp://repec.iza.org/RePEc/reports/iza3.pdf>>.

BORJAS, George J. The economic benefits from immigration. *Journal of Economic Perspectives* [online]. Spring 1995, Vol. 9, No. 2, pp. 3-22 [cit. 2. 2. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://faculty.arec.umd.edu/cmcausland/RALi/RAKhor/RAKhor%20Task3/Borjas.pdf>>.

CARD, David. Immigrant inflows, native outflows, and the local market impacts of higher immigration. *Journal of Labor Economics* [online]. January 2001, Vol. 19, No. 1, pp. 22-64 [cit. 19. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://hercules.gcsu.edu/~cclark/Card%20-%20Immigration.pdf>>.

CARTER, Susan B.; SUTCH, Richard. Historical perspectives on the economic consequences of immigration into the United States. *NBER Working Paper Series* [online]. December 1997, NBER Historical Paper 106 [cit. 20. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.nber.org/papers/h0106.pdf>>.

DAVANZO, Julie. *Repeat migration, information costs, and location-specific capital* [online]. Santa Monica, California : The Rand Corporation, 1980 [cit. 11. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.rand.org/pubs/papers/2009/P5787.pdf>>.

DE HAAS, Hein. *Migration and development : a theoretical perspective* [online]. International Migration Institute, University of Oxford, 2008 [cit. 25. 1. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.heindehaas.com/Publications/de%20Haas%202008%20-%20IMI%20WP9%20-%20Theoretical%20Perspective%20Migration%20and%20Development.pdf>>.

DELBECQ, Benoît A.; WALDORF, Brigitte S. *Going west in the European Union : migration and EU enlargement* [online]. Department of Agricultural Economics, Purdue University, 2010 [cit. 18. 2. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/58946/2/10-4.pdf>>.

DENEVA, Neda, et al. *Přehled událostí v oblasti mezinárodní migrace ve střední a východní Evropě v roce 2009* [online]. Multikulturní centrum Praha, 2010 [cit. 17. 2. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/prehled/2009/>>.

DRBOHLAV, Dušan; UHEREK, Zdeněk. *Reflexe migračních teorií* [online]. Přírodovědecká fakulta UK v Praze, 2008 [cit. 28. 1. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>>.

Employment in Europe 2008 [online]. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008 [cit. 15. 2. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.stat.si/doc/employment.pdf>>. 283 s. ISBN 978-92-79-09809-3.

ESIPOVA, Neli, et al. *Developed nations attract young vs. educated migrants : developed Asia would see significant brain drain* [online]. Gallup, 2010 [cit. 12. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.gallup.com/poll/144287/developed-nations-attract-young-educated-migrants.aspx>>.

European Economy. *Five years of an enlarged EU : economic achievements and challenges* [online]. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1/2009 [cit. 17. 2. 2011]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14078_en.pdf>. 228 s. ISBN 978-92-79-11273-7.

FRIEDBERG, Rachel M.; HUNT, Jennifer. The impact of immigrants on host country wages, employment and growth. *Journal of Economic Perspectives* [online]. Spring 1995, Vol. 12, No. 2, pp. 23-44 [cit. 2. 2. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.econ.brown.edu/fac/Rachel_Friedberg/Links/friedberg_jep.pdf>.

GRILL, Jan. *Nucená migrace a rozvojové projekty – nástin problematiky* [online]. Multikulturní centrum Praha, 2004 [cit. 9.10. 2010]. Dostupný z WWW: <http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fceb50bfa263ef/JGrill_Nucena_migrace_a_rozvojove_projekty.pdf>.

HEIKKILÄ, Elli. *Labour market participation of immigrants in Finland and its regions* [online]. Institute of Migration, 2010 [cit. 29. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.migrationinstitute.fi/articles/074_Heikkila_Lund_2010.pdf>.

HEIKKILÄ, Elli; PEHKONEN, Aini. *Immigrants in the Finnish labour markets and experiences on a diverse work community in Finland* [online]. Institute of Migration, University of Eastern Finland, 2010 [cit. 26. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.migrationinstitute.fi/articles/073_Heikkila_Pehkonen_Ireland_2010.pdf>.

HEINZ, Frigyes Ferdinand; WARD-WARMEDINGER, Melanie. Cross-border labour mobility within an enlarged EU. *Occasional paper series* [online]. October 2006, No. 52 [cit. 23. 2. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/pub/pdf/scpops/ecbocp52.pdf>>. ISSN 1725-6534

HENIG, David. *Migrace. Přehledové studie* [online]. 07/9 [cit. 28. 1. 2011]. Dostupný z WWW: <http://caat.cz/attachments/149_149_David_Henig_Migrace.pdf>.

JANKŮ, Kateřina. Moderní migrace : stěhování se zvláštním významem. *Sociální studia* [online]. 1/2006 [cit. 11. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fceb50bfa263ef/KJanku_Modernimi_gracestehovanisezvlastnimvyznamem.pdf>. s. 13–27. ISSN 1214-813X.

JENNISSEN, Roel. *Macro-economic determinants of international migration in Europe* [online]. Amsterdam : Dutch University Press, 2004 [cit. 26. 1. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://dissertations.ub.rug.nl/FILES/faculties/rw/2004/r.p.w.jennissen/thesis.pdf>>. ISBN 90 3169 022 3.

JOHANSSON, Edvard. Does Finland suffer from brain drain? *Suhdanne* [online]. 2008:2 [cit. 29. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.etla.fi/files/2265_SUH_08_2_does_finland_suffer_from_brain_drain.pdf>.

KEMNITZ, Alexander. Endogenous growth and the gains from immigration. *Economics Letters* [online]. 2001, Vol. 72, pp. 215-218 [cit. 20. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <http://80.www.sciencedirect.com/dialog/cvut.cz/science?_ob=MImg&_imagekey=B6V84-4379GRM-F-Y&_cdi=5860&_user=822117&_pii=S0165176501004347&_origin=search&_coverDate=08%2F31%2F2001&_sk=999279997&view=c&wchp=dGLbVzz-zSkzV&md5=46aa00fe0000e0ebbb0337adc60717df&ie=/sdarticle.pdf>.

KHAN, M. Ali. The Harris-Todaro hypothesis. *MPRA Working Paper Series* [online]. 2007, No. 2201 [cit. 28. 1. 2011]. Dostupný z WWW: <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/2201/1/MPRA_paper_2201.pdf>.

KORKIASAARI, Jouni; SÖDERLING, Ismo. *Finnish emigration and immigration after World War II* [online]. Turku – Åbo : Siirtolaisuusinstituutti – Migrationsinstitutet, 2003 [cit. 25. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.migrationinstitute.fi/articles/011_Korkiasaari_Soderling.pdf>.

LEE, Ronald; MILLER, Timothy. Immigration, social security, and broader fiscal impacts. *American Economic Review* [online]. May 2000, Vol. 90, No. 2, pp. 350-354 [cit. 21. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.rau.ro/intranet/Aer/2000/9002/90020350.pdf>>.

LONGHI, Simonetta; NIJKAMP, Peter; POOT, Jacques. A meta-analytic assessment of the effect of immigration on wages. *Journal of Economic Surveys* [online]. 2005, Vol. 19, No. 3 [cit. 19. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <http://team.univ-paris1.fr/teamperso/sollogou/Longhi_nijkamp_Poot_meta_immigration_wages_JES_2005.pdf>.

MÜNZ, Rainer, et al. *What are the migrants' contributions to employment and growth? A European approach* [online]. Migration Research Group, HWWI and Erste Bank, 2007 [cit. 14. 2. 2011]. Dostupný z WWW:
<<http://www.oecd.org/dataoecd/43/15/38295272.pdf>>.

MÜNZ, Rainer. Migration, labor markets, and integration of migrants : an overview for Europe. *SP Discussion Paper Series* [online]. 2008, No. 0807 [cit. 14. 2. 2011]. Dostupný z WWW:
<<http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Labor-Market-DP/0807.pdf>>.

Official Statistics of Finland (OSF) : migration [online publikace]. Helsinki : Statistics Finland, 2009. Published : 22 April 2010 [cit. 28. 3. 2011]. Dostupný z WWW:
<http://www.stat.fi/til/muutl/2009/muutl_2009_2010-04-22_tie_001_en.html>. ISSN 1797-6782.

Official Statistics of Finland (OSF) : population structure [online publikace]. Helsinki : Statistics Finland, 2010. Published: 18 March 2011 [cit. 26. 3. 2011]. Dostupný z WWW: < http://www.stat.fi/til/vaerak/2010/vaerak_2010_2011-03-18_tie_001_en.html>. ISSN 1797-5395.

PEKKALA KERR, Sari; KERR, William R. *Economic impacts of immigration : a survey* [online]. 2011 [cit. 21. 3. 2011]. Dostupný z WWW:
<<http://www.hbs.edu/research/pdf/09-013.pdf>>.

PIRTTILÄ, Jukka. *Conference on migration and the welfare state : is International labour mobility a threat to the welfare state? evidence from Finland in the 1990s* [online]. Munich : CESifo Conference Centre, 2003 [cit. 29. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.cesifo-group.de/portal/page/portal/ifoContent/N/neucesifo/CONFERENCES/SC_CONF_1999-2006/MWS03_CESIFO_ECONOMIC_STUDIES_CONFERENCE_ON_MIGRATION/MWS03PAPERS/MWS03-PIRTTILA.PDF>.

PLATONOVA, Anna; URSO, Giuliana. *Migration, employment and labour market integration policies in the European Union : part 1 : migration and the labour markets in the European Union* [online]. Brussels : International Organization for Migration, 2010 [cit. 29. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.scribd.com/doc/50702061/9/FINLAND>>.

Population : foreigners in Finland [online]. Statistics Finland, 2011 [cit. 28. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html#foreigners>.

Příležitost a výzva : migrace v Evropské unii. *Evropa v pohybu* [online]. Lucemburk : Úřad pro publikace Evropské unie, 2010 [cit. 4. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/81/cs.pdf>>. 16 s. ISBN 978-92-79-12647-5.

QUYNH THU TRAN. Rozvojová spolupráce a hledání koherentního přístupu v mezinárodní migrační politice [online]. 2008 [cit. 9. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2103751>>.

SARVIMÄKI, Matti. *Assimilation to a welfare : state labor market performance and use of social benefits by immigrants to Finland* [online]. Helsinki : Department of Economics, Aalto University School of Economics, 2010 [cit. 30. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.hse-econ.fi/sarvimaki/assimilation.pdf>>.

SRISKANDARAJAH, Dhananjayan. *Migration and development* [online]. Institute for Public Policy Research, 2005 [cit. 31. 1. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.gcim.org/mm/File/Thematic%20Study%204.pdf>>.

Statistics on residence permits : residence permit decisions [online]. Finnish Immigration Service, 2010 [cit. 28. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <[http://www.migri.fi/download.asp?id=Olep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6kset+diaariryhmitt%C3%A4in+2010+englanti;2022;{5C32240C-DDD3-4744-A2E5-A048235566DF}](http://www.migri.fi/download.asp?id=Olep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6kset+diaariryhmitt%C3%A4in+2010+englanti;2022;{5C32240C-DDD3-4744-A2E5-A048235566DF}>)>.

ŠIMEK, Milan. *Trh práce* [online]. 1. vyd. Ostrava : Vysoká škola podnikání, a.s. v Ostravě, 2005 [cit. 11. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.ronge.cz/dokumenty/skripta_VS/M_2_trh_prace.pdf>. 75 s. ISBN 80-86764-26-5

TANNER, Arno. *Finland's Balancing Act : the labor market, humanitarian relief, and immigrant integration* [online]. 2011 [cit. 25. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/USfocus/display.cfm?ID=825>>.

Terminologický slovník [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2010 [cit. 8. 10. 2010]. Dostupný z WW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>>.

United Nations Population Division : The World at Six Billion [online]. United Nations, 1999 [cit. 10. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/esa/population/publications/sixbillion/sixbilpart1.pdf>>.

VAVREČKOVÁ, Jana; BAŠTÝŘ, Ivo. *Působení fenoménu brain drain v ČR a výdělková motivace odborníků k práci v zahraničí* [online]. 1. vyd. Praha : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2009 [cit. 12. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_303.pdf>. 73 s. ISBN 978-80-7416-049-3.

World Population Prospects : The 2008 Revision [online]. United Nations, 2009 [cit. 10. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://esa.un.org/unpp/>>.

Seznam zkratek a symbolů

AT	Rakousko
BE	Belgie
CY	Kypr
CZ	Česká republika
ČR	Česká republika
DK	Dánsko
EE	Estonsko
EEA	Evropská ekonomická oblast
EL	Řecko
ES	Španělsko
EU	Evropská unie
EU-10	členské země Evropské unie, které přistoupily 1. května 2004
EU-15	členské země Evropské unie před 1. květnem 2004
EU-27	členské země Evropské unie po rozšíření 1. ledna 2007
FI	Finsko
FR	Francie
HDP	hrubý domácí produkt
HU	Maďarsko
IT	Itálie
JV	jihovýchodní
LT	Litva
LU	Lucembursko
LV	Lotyšsko
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MT	Malta
NL	Nizozemsko
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PL	Polsko
PT	Portugalsko
RO	Rumunsko
SE	Švédsko

SI	Slovinsko
SK	Slovensko
UK	Spojené království
USA	Spojené státy americké
VB	Velká Británie

Prohlášení o použití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....
Soňa Ševčíková

Adresa trvalého pobytu studenta:
Žešov 98
796 01 Prostějov

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Míry nezaměstnanosti v EU v roce 2000 a 2007

Příloha č. 2 - Složení migrantů ze třetích zemí dle oblasti původu v EU v roce 2007

Příloha č. 3 - Rozhodnutí o povolení k pobytu ve Finsku (1.1. 2010 – 31. 10. 2010)